БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955
ИЮЛЬ
12
ВТОРНИК
№ 139 (3333)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

1905 чылдың революциязынга тураскаал болдурган көжер делгелгелер (1 арын).

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарында тудуушкун (1 арын).

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ИИГИ СЕССИЯЗЫ: Областа Советтерниң организас-массалыг ажылдарының байдалы болгаш ону экижидер хемчеглер дугайы (2 арын).

Н. Лопсан. — Мал ажылынче кичээнгей салыр (2 арын).

М. Маркин. — Алгы-кештиң чиг-эт чүүлдерин курунеге хөйнү бээр (3 арын).

Б. Шактар-оол.—Чаа өөредилге чылынга чедиишкинниг белеткенип турар (3 арын).

Г. Колобов. — Куш ажылын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер (3 арын).

ЮФУР-нуң Президентизи болгаш Индияның Премьер-Министриниң кады кылган Декларациязы (4 арын).

Индияның Премьер-Министри Дж. Неруну Италияда чорун турары (4 арын).

ВДР-ниң чазак төлээлериниң Бындаттан үнүпкени (4 арын).

Ажы-төлдү камгалаар талазы-биле иелерниң Бүгү-делегей конгрезиниң ажыттынганы (4 арын).

Партияның агитас-массалыг ажылын күштелдирер

Көдээ ажыл-агыйны көдүрер, хемчеглер дугайында партияның салган сорулгаларын хуусаа бетинде күүседириниң талазы-биле улуг ажыл бистиң чуртта калбарган. Ол сорулганы ийи — үш чылдарның дургузунда күүседир дээш көдээ ажыл-агыйлыг артельдери перспективтиг планнарында боттарының бүгү курлавырларын айыткан. Ындыг аргалар бистиң областың колхозтарында бар. Областың мурнакчы колхозтары МТС-терниң механизаторлары-биле кады часкы хову ажылдарын кыска хуусаада, бедик агротехниктиг деңнелге эрттиргеннер. Ам колхозтар, совхозтар, МТС-тер бедик дүжүт алыр дээш тараа ажаалдазынга хамаарышкан ажылдарны чорудуп, малдың чайгы семиртилгезин организаставышаан, аңаа быжыг чем суурну белеткээринче кирген. Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дээш малчыннарның кызымаккай ажылы чер-черде хайныккан. Ол бүгүнүң чедиишкинниг болуру партия организацияларының чорудуп турары агитас-массалыг ажылдың эки тургустунганындан улуу-биле хамааржыр.

СЭКП-ниң Каа-Хем райкому районнуң ажыл-ишчилериниң ортузунга агитас-массалыг ажылдарны күштелдирер дугайында айтырыгларны райкомнуң бюрозунга болгаш пленумнарынга чугаалажып, тодаргай хемчеглерни алганындан көдээ чоннуң ортузунда агитация ажылы сөөлгү үеде дыка экижээн. СЭКП райкому агитколлективтерниң идепкейлиг киржилгези-биле фермаларга малдың продуктулуун бедидер дугайында чөвүлел хуралдарны эртиргеш, саанчыларның дуржулга солчулгазын чорудкан. Ол улуг ажыкты берген. Чижээ, «Кызыл туг», Ворошилов аттыг, Молотов аттыг болгаш Киров аттыг колхозтарның саанчылары эштер М. В. Хлебникова, Берзина, Чимбиян, В. И. Хлебникова олар июнь айга чедир боттарынга быжыглаан инек бүрүзүнден сүт саалдазын 600—734 литр чедир көвүдеткеннер. Ол колхозтарның малчыннарында быжыглаан агитаторлар эштер Бихенко, Данчай-оол, Лыскова, Байгалова олар саанчыларның ортузунга номчулгаларны болгаш беседаларны доктаамал чорудуп, агитхуудустарны үндүрүп, көскү агитацияны нептередип, малчыннарның бүдүрүлге хуралдарын үргүлчү эртирип турарлар.

Ооң түңнелинде фермаларда күш-ажылдың сагылга-чуруму дыка бедээн, ферманың культурлуг байдалы экижээн, сүт саалдазының отчёт-учёду чурумчаан. Инек саалдазын хүнде үш удаа чорудуп турар. Сүттүң саалдазы чыл эгезинде турганындан көвүдээн. Агитаторларның ажылының ындыг чедиишкиннерин дыка хөйнү чугаалап болур.

Политиктиг агитацияның бүгү хевирлерин болгаш аргаларын мурнакчы дуржулганы пропагандалаарынга болгаш нептередиринге, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, четпестер-биле демиселге чөп ажыглаар чорук чугула.

СЭКП-ниң чамдык райкомнары агитация ажылын чедир үнелевейн турары канчап-даа таарышпас. Чижээ, СЭКП-ниң Өвүр болгаш Тожу райкомнары часкы тарылга эрткен сөөлүнде агитаторларның ажыл планын эде кылбаан. Агитаторларны бүдүрүлге адырларынга таарыштыр тургуспаан. Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң ортузунда лекция, беседа барык-ла чорувайн турар. Ылаңгыя СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин пропагандалаар ажыл багай тургустунган.

Шак ындыг байдал Барыын-Хемчик районда база бар. Ында «Ленин оруу», Ворошилов аттыг колхозтарда партияның агитас-массалыг ажылы дыка куду деңнелде тургустунган. Малчыннарның чагыткан солуннары ай-айы-биле четпейн турар. Ол колхозтуң даргалары, партия организацияларының секретарьлары ырак черлерде малчыннарга барбайн турарлар. Ол колхозтарда күш-ажылдың сагылга-чуруму дыка кошкак. Ол чорук ажыл-агыйжы сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээринге шаптыктаашкынныг болган.

Партия райкомнары политиктиг агитацияны күштелдирер дээш агитколлективтерниң соксаал чок ажылдаарын хандырар хүлээлгелиг. Тес-Хем районнуң Калинин аттыг колхозта агитколлектив (удуртукчузу эш Беский-оол) агитас-массалыг ажылды баксыраткан. Колхоз бүдүрүлгезиниң адырларынга чорудар агитация ажылының тода планы безин чок, агитаторларның сургаалда хуралдарын эртирбейн турар. Фермаларда төрээн инектерни бызаазындан чарып саар хемчегни албаан, тараа культураларының чайгы суггарылгазы мынчага чедир чорутунмаан болгаш аңаа ажылдаза чогуур кижилер харыысалгазын уткан.

Ам партия райкомнарының мурнунда ажыл-агый чылының бир харыысалгалыг үези—малдың кышкы чем-суурунуң белеткел ажылы эгелээн. Ол үени дүжүт ажаалгазынга кансырлаштырбас дээш, малга четчир санның шынарлыг чемнерни илан ёзугаар белеткээр дээш агитация ажылын калбартыры чугула. Эрзинниң «Коммунизмче орук», Бай-Тайганың Сталин аттыг колхозтары сиген кезилдезинге организастыг кирип, хөй-хөй тонна силос кирер оңгарларны белеткээн. Ында партия организациялары агитация ажылын баштайгы хүнден-не эгелеп эки тургускан. Ынчалза-даа байдал бүгү-ле черлерде бир дески эвес. Кызыл районнуң «Тиилелге», Чкалов аттыг колхозтары сиген кезилдезинге багай белеткенип, турлагларда агитация ажылының белеткелин мынчага кылбаан.

Ажыл-ишчилерниң ортузунга политик-массалыг болгаш агитация ажылын бедик деңнелге тургузары партия, совет, комсомол, профэвилел болгаш культура-чырыдыышкын организацияларының улуг күжениишкинин негеп турар. Бүгү агитас-массалыг ажылдарны ажылчы чоннарны совет патриотизмниң ёзузунга кижизидеринге, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге, бистиң чурттуң улустарының найыралын быжыглаарынга, ажылчы чоннарның медерелинде капитализмниң артыышкыннарын ажып тиилээринге, областың ажылчы чоннарының мурнунга партия болгаш чазактың салып турар сорулгаларын күүседиринге чагырткан турар кылдыр чорудары негетинип турар.

Ооң-биле кады партия райкомнары чон ортузунга агитас-массалыг ажылдарны чорударынга дуржулгалыг кижилерни шилип тургускаш, оларга дузалаар сорулга-биле сургаалда угланыышкынныг лекцияларны болгаш илеткелдерни номчуурун база агитаторларның дуржулга солчуушкунун организастаар херек. Колхоз, совхоз, МТС бүрүзүнге, фермаларга болгаш бригадаларга хүндүлел болгаш көргүзүг самбыраларын, агитхуудустарны болгаш хана солуннарны доктаамал үндүрүп турарын чедип алыр. Көдээ ажыл-агый пропагандазын ажыл-херек кырынга чорудуп эгелээри, бүдүрүлгениң мурнакчыларының дуржулгазын нептередири, аңаа көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин калбаа-биле киириштирип, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчилерин киириштирери, ынчангаш ол ажылды бедик идейлиг, чедингир байдалдыг чорудары партия организацияларының хүлээлгези болур.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң шугуму-биле колхозтарга, механизаторларга, мал ажылдакчыларынга кино көрүлдезин доктаамал чорудуп, агитбригадаларның үнүүшкүннерин кылыр херек.

Көдээниң ажыл-ишчилерниң ортузунга агитас-массалыг ажылды хүн-бүрү экижидип тургаш, масса-биле боднуң харылзаазын быжыглавышаан, партия организациялары ажылчы чоннарның политиктиг болгаш ажыл-агыйжы идепкейин бедидипшаан, партия болгаш чазактың салып турар сорулгазын эрестиг күүседип шыдаар.

Рязань областың Шиловск районда «Социализмниң фундаментизи» колхозтуң фермаларында малчын Корнечихиннерниң өг-бүлези ажылдап турар.

Өг-бүлениң баштыңы колхозчу кадарчы Степан Фатеевич колхоз бүдүрүлгезинге 20 чыл хиреде ажылдап келген.

Ооң уруу Прасковья Степановна Корнечихина 1932 чылдан 1941 чылга чедир саанчылап ажылдаан. 1939 чылда ол Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчизи болуп чорааш болгаш Улуг алдын медаль-биле шаңнатырган. 1940 чылда ооң күш-ажыл көргүзүглери чуртта эң тергиининнерниң бирээзи болган: бир инек бүрүзүнден ол 7542 килограмм сүттү саап алган.

Комсомолдуң путевка бижии-биле Прасковья Корнечихина көдээ ажыл-агый техникумунга өөренген. Ам ол колхозтуң хой болгаш куш фермаларын эргелекчилеп турар.

Ооң дуңмалары Мария, Анна болгаш Екатерина олар саанчылар болуп ажылдап турар. Олар көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары болуп турарлар.

Мария Степановна 1954 чылда делгелгениң киржикчизи болуп, Биче алдын медаль-биле шаңнаткан, ол ам бо чылдың делгелгезиниң база киржикчизи.

Корнечихинниң улуг оглу Иван Степанович аъттар ажаакчызында, а биче оглу Василий мал эмчизинде ажылдап турар.

Мал фермаларында бо өг-бүлениң үшкү салгакчылары: Александр, Иван болгаш Мария олар база ажылдап турар.

Колхозтуң ниитилештирген мал ажылын хөгжүдер талазы-биле үзүктел чок чүткүлдүг ажылдааны дээш база хөй чылдарның дургузунда бедик көргүзүглерни чедип ап келгени дээш 1955 чылдың июнь 11-де ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыкы ёзугаар Корнечихиннерниң өг-бүлезиниң кежигүннери орденнер болгаш медальдар-биле шаңнатканнар.

Корнечихиннерниң өг-бүлезиниң кежигүннери чоокта чаа Москвага Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинде чедип келгеннер.

Чурукта: Корнечихиннерниң өг-бүлези Механизация шөлүнде.

Фотозу Л. Портерниң болгаш А. Стужинниниң. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ЧЕР БОЛГАНДАН

Каа-Хем районда «Кызыл туг» көдээ ажыл-агый артели сиген ажылын чедиишкинниг чорудуп турар. Хову ажылының бригадазы бөдүүн чемнер белеткээрин чорутпушаан, 45 тонна силосту салган. Белбейде база Шивейде мал фермаларындан силос салырынче 50 ажыг кижи немежип кирген.

* * *

Туранның машина-трактор станциязының «Кызыл тараачын» колхозта ажылдап турар трактор бригадазы келир чылдың дүжүдүнге 527 гектарны июньда-ла андарып дооскан. Амгы үеде довурак чымчадыышкыны чорутунуп турар.Ээлчегде 19 гектарны чымчадыр норманы тракторист эш Цивин 40 гектар чедир, эш Решетников оон база куду эвес күүседип турар.

* * *

Улуг-Хем районда Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу эш Базыр-оол мал ажылынга ам алды чыл ажып турар. Ооң кадарган хоюу чыл бүрү мендии, семис, ооң уламындан продуктулуу база бедик болуп турар. Эш Базыр-оолдуң ажаап өстүрүп турары чурт хоюнуң бирээзи-ле чүгле часкы кыргылда-биле безин 1,3 килограмм дүктү берген.

* * *

Балгазында «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң сиген шөлдеринде аъттың 8 машиналары, беш машина кожуглуг 1 трактор болгаш 1 самоход ажылдап турар. Ээлчегде 40 гектар чедир сигенни кестирип турар Бузнецов ышкаш машинистер хөй. Ам безин каш-ла хүн 700 ажыг центнер сиген сараатталтынган.

* * *

Барыын-Хемчик районда «Большевик» көдээ ажыл-агый артели силос салырынга белеткелди организастыг чорудуп турар. Эрткен чылын ажыглаан силос оңгарларын септевишаан, бо чылын чаа оңгарны база немей казып алган, бир траншейни белеткээн, ам оңгарларның иштики дериглелерин кылып турар.

* * *

Торгалыгда «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң хову ажылының бригадазындан 20 кижи силос салырының звенозунда ажылдап турар. Олар 50 тонна силосту салган. Силостаашкын агрозоотехниктиг негелделер ёзугаар эки кылдынып турар.

Силос салыышкынынга белеткел

СУГ-АКСЫ. **(Телефон-биле).** Силостуң мал чеминге үнелиг эки шынарын ажылдың практиказы улам-на бадыткап турар. Суг-Хөл районнуң колхозтары бо чылын силос салыышкынынче улуг кичээнгейни салып турар.

Сталин аттыг колхоз кукуруза силостаарынга 120 кубометр оңгарның казыышкынын дооскаш, ам ооң иштики дериглелерин кылып турар. Ол ышкаш 1080 тонна силос траншейниң оңгарын белеткээр ажыл база чедиишкинниг кылдынып турар.

Бо ажыл Калинин аттыг колхозта база багай эвес болуп, ылаңгыя 35 тонна кирер силос оңгары кылдынган, кукуруза шыгжаарынга 140 кубометр оңгар кастынган.

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарында тудуушкун

РСФСР-ниң Хоорай болгаш көдээ тудуг министриниң оралакчызы эш А. Ф. Дубровин-биле беседа

* * *

СЭКП ТК-ның январь Пленуму тараа бүдүрерин көвүдедириниң эң чугула негелделериниң бирээзи кылдыр кур болгаш куруккан черлерге тарылга шөлдерин калбартырын айыткан. Ол шөлдер 1956 чылда 28—30 миллион гектар четкен турар ужурлуг.

Партияның болгаш чазактың шиитпирин ёзугаар чаа черлерни шиңгээдип алыры-биле он-он чаа совхозтарны болгаш МТС-терни тургузуп турар. Ооң-биле холбаштыр РСФСР-ниң Хоорай болгаш көдээ тудуушкун министерствозунуң мурнунда чаа МТС-терниң болгаш совхозтарның таарымчалыг ажылын хандырар, бүдүрүлгениң болгаш культура-амыдыралдың бажыңнарының элээн хөй тудугларын кыска хуусааларда доозар деп харыысалгалыг сорулга салдынган. Оон аңгыда ол районнарда шуут ажылдап турар МТС-терге болгаш совхозтарга тудуушкун талазы-биле ажылдарның улуг программазын министерство күүседир ужурлуг.

Тудуг ажылдарының хемчээлиниң дугайын дараазындагы сан-медээлер көргүзүп турар: 1955 чылдың планын ёзугаар министерство кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарынга 104 МТС-терниң, 42 совхозтарның болгаш тарааның 178 складтарының тудуушкунунуң талазы-биле ажылдарны чорудуп турар; ол тудуглар аайы-биле тудуг-монтаж ажылдарының ниити хемчээли 500 миллион хире рубль болуп турар, ол дээрге, 1954 чылда ол районнарга министерствонуң күүседип турган тудуг-монтаж ажылдарының хемчээлин беш—алды катап ажып турар.

Алтай крайның талазы-биле ажылдарның хемчээли онза өскен, ооң үлүг-хуузунда бүгү тудуг программазының барык үштүң бир кезии онаажып турар.

Совхоз бүрүзүнге 17 бажыңнар туттунган турар ужурлуг деп чүвени барымдаалап көөрү чугула, ооң иштинде: котёлдуу, көдээ ажыл-агыйның янзы-бүрү машиналарынга хереглээр бажыңнар, гараж, насостуг болгаш суг көдүртүр суургалыг артезиан скважиназы, тараа складтары, 2200 дөрбелчин метр шөлдүг чурттаалга бажыңнары, а ол ышкаш столовая, ногаа шыгжаар чер, магазин, чунар-бажың, хлеб быжырар черлер болгаш уругларның албан черлери. Бо чылын ол ышкаш совхоз бүрүзүнге школа болгаш септелге механиктиг мастерская тудуушкунунуң ажылдары база эгелээр ужурлуг. Чаа МТС бүрүзүнге септелге механиктиг мастерская, локомобиль, котёл тудуу, гараж, насостуг болгаш суг көдүртүр суургалыг артезиан скважиназы база ажылчыннарга чурттаалга черлери туттунган турар ужурлуг.

Ажылдарның ындыг калбак программазын чедиишкинниг күүседири ол тудугларны эргежок чугула бүдүрүлге базазы-биле, инженер-техниктиг ажылдакчыларның кадрлары-биле болгаш ажылчын күжү-биле хандырар тээзде, тудуг организацияларының четкизин таарыштыр эде тургузарын министерстводан негээн. Министерство кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарынга 13 ниити тудуг трестилерин тургускан, оларның составында 220 тудуг участоктарлыг 90 тудуг эргелеллери ажылдап турар. Оон аңгыда 2 тускайжыткан трестилерни Алтай крайда болгаш Свердловскиде тургускан. Ол бүгү организацияларны инженер-техниктиг ажылдакчылар-биле четчелээр дугайты улуг ажыл чорутунган. Маңаа хамаарыштыр биске СЭКП ТК болгаш чазак улуг дузаны көргүскен. Оларның шиитпирин ёзугаар кур черлерде тудуг организацияларынче 600 тускай эртемниглерни чорудар ужурлуг турган, оларның иштинден 300 кижи ол черлеринде барып шагда ажылдай берген. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарында тудугларда амгы үеде 1300 ажыг инженер-техниктиг ажылдакчылар ажылдап турар. Четчелээшкин талазы-биле ажыл үргүлчүлевишаан. Тудугларны ажылчын кадрлар-биле хандырар дугайты база хөй чүүлдер кылдынган. Чижээлээрге, бир эвес 1955 чылдың январь 1-де аңаа 3500 ажылчыннар ажылдап турган болза, бо чылдың июнь 1-ге чедир оларның саны 18 муң кижи чедир өскен. Тудугларже 400 комсомолчуларны чорудкан. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарының комсомол организацияларының ол ажыл-херекке боттуг дузаламчыны көргүскениниң демдеглээри база эргежок чугула.

Планны чедиишкинниг күүседириниң эң чугула чүүлү болза, эң кыска хуусааларның иштинде чер бүрүзүнүң бүдүрүлге базаларын тургузары болур. Мурнунда ол районнарга тургулаан мырынай чедишпес базалар ажылдың хемчээлин күүседир чорукту хандырбаан. Министерство чери тудуг организацияларының чаа бүдүрүлге базаларын тургузары-биле айытынган районнарже 74 миллион рубльди чорудуп берген. Ол дээрге, чылда 65 муң кубометр демир-бетон күчүлүг демир-бетон кылыгларны, 60 муң дөрбелчин метр хыыргыыш-шит плиталарны бүдүрер талазы-биле бүдүрүлгелерни, шлактан блоктар, бетон блоктар, оон-даа өскелерни бүдүрер заводтарны ажыглалга киирерин хандырар ужурлуг.

Алтай крайга бүдүрүлге базазын тургузарынче онза кичээнгейни салып турар. Ол крайга тус бүрүзүнде 14 муң кубометр хире дилген материалдарны, 5000 кубометр демир-бетон кылыгларны, 2000 кубометр бараанныг ээлдиригни, 24 муң ажыг дөрбелчин метр чазанылга кылыгларын болгаш оон-даа өске кезектерни бүдүрүп үндүрер беш бүдүрүлге пунктуларының тудуушкуну план-биле көрдүнген.

Амгы үеде ол базаларга шөлдерни тускайлап берген, бүдүрүлге онаалгалары тургустунган болгаш оларның тудуушкунунуң талазы-биле белеткел ажылдары эгелээн. Ындыг бүдүрүлге пунктузу бүрүзү тудуг программазын 20 миллион рубль хемчээлдиг тудугнуң эргежок чугула чартык фабрикатары-биле болгаш кылыглары-биле хандырар ужурлуг.

Ынчаарга Алтай крайда бүдүрүлге пунктуларын тургузарының мурнунда-ла тараа складтарының болгаш чурттаалга черлериниң тудуушкуну улуг хемчээлде боттанып эгелээн. Ында комплекстиг тудуг бригадалары ажылдап турар. Күш-ажылды организастаарының ол дээштиглиг хевириниң ажыктының дугайын эш Степушкинниң комплекстиг бригадазының («Алтайстрой» трестизинде) дуржулгазы херечилеп турар. Бригада 24 кижи составтыг, оларның аразында бүгү тускай эртемнерниң ажылдаашкын нормазын 220 хуу күүседип турар тудугжулар бар. Эш Сидоркинниң бызаңчылар бригадазы («Алтайсовхозстрой» трестизинде) чаңгыс аай бажыңнар чыып эптээр талазы-биле хүнде ажылдаашкын нормазын 150 хуу чедирип турар. Ол мурнакчы бригадаларның дуржулгазын тудугларга калбаа-биле нептередир ужурлуг.

Тудуушкунга алтай организацияларның дузаламчызын демдеглезе чогуур. Чижээлээрге, крайның совхозтары болгаш МТС-тери тарылганы чорутканының соонда хову ажылдарындан хостуг 3000 хире кижини тудугларда ажылдарга тускайлап берген, ажыл-агый бүрүзүнден-не 5 автомашиналарны база берген.

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарында тудуушкун байдалының ам-даа четпес болуп турарын демдеглээри эргежок чугула. План күүседириниң талазы-биле ам-даа хожудап турар бис. Сорулга чүл дээрге, тудуушкунну өй-шаанда доозуп, кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарының совхозтарында болгаш МТС-теринде план-биле көрдүнген бүдүрүлге тудугларын ажыглалга киирери, ол районнарда амыдырал-чурттаалга бажыңнарының тудуушкунун сентябрь 1-ге чедир доозары, тудуг организацияларын кышкы байдалдарда ажылдаарынга белеткээри болур.

Тудугжулар оларның мурнунда салдынган харыысалгалыг сорулганы шиитпирлээри дээш бүгү чүүлдерни кылырлар. Ооң-биле кады чамдык материал дужаар министерстволарның боттарының хүлээлгелерин күүсетпейн турары-биле холбаштыр тудуушкун темпилериниң саадап турарын демдеглээри эргежок чугула. Чижээлээрге, ССРЭ-ниң Ыяш үлетпүрүнүң министерствозу бо чылдың беш айларының дургузунда кур болгаш куруккан черлерниң тудугларынга 22,6 муң кубометр ыяшты болгаш 16,792 дөрбелчин метр чыып эптээр бажыңнарны чедир бербээн. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарында совхозтарның болгаш МТС-терниң тудуушкуну тудугларны бүгү-ле эргежок чугула чүүлдер-биле хандырар талазы-биле оларның мурнунга чазактың чугула сорулгаларны салганы бүгү-ле министерстволарның болгаш эргелелдерниң хүн бүрүдеги кичээнгейиниң чүүлү болур ужурлуг.

1905 чылдың революциязынга тураскаал болдурган көжер делгелгелер

ХАРЬКОВ. 1905 — 1907 чылдарның бирги орус революциязынга тураскаал болдурган көжер делгелгелерни Харьковта күрүнениң төөгү музейи Ольховатский болгаш Петровский районнарынче чорудупкан.

Капиталистер болгаш помещиктерниң хаанныг каржы чазаанга удур ажылчы чоннарның революстуг демиселин көргүскен документилерни болгаш фото-чуруктарны ол делгелгелерде делгээн.

Ол музей 8 ындыг делгелгелерни организастааш областың районнарынче үндүрген. Оларны колхозтарда, совхозтарда болгаш МТС-терде сонуургадып көргүзүп турар. Көжер делгелгелерни башкарып чоруур музейниң эртем ажылдакчылары 1905—1907 чылдарның революциязының болгаш Харьковтуң ажылчы чоннарының революстуг шимчээшкинге киржилгезиниң дугайында лекцияларны черлерде номчуп турарлар. (СЭТА).

Доннуң бир миллион пуд баштайгы тараазы

РОСТОВ-НА-ДОНУ. Доннуң колхозтары болгаш совхозтары дүжүттү баштай аралап ажаап ап турганындан ам массалыбиле эгелеп кирипкен. Бүгү комбайннарны дүжүт алырынче кииrген. Тараа культураларының ажаалдазын он хүннер иштинде доозар сорулганы көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери салып алган хайныышкынныг ажылдап турарлар.

Доннуң колхозтары болгаш совхозтары чаа дүжүттен миллион ажыг пуд тарааны күрүнеге дужааганнар. (СЭТА).

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң ийиги сессиязы

Областа Советтерниң организас-массалыг ажылдарының байдалы болгаш ону экижидер хемчеглер дугайы

Бо чылдың июль 7-де ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң ийиги сессиязы болуп эрткен. «Областа Советтерниң организас-массалыг ажылдарының байдалы болгаш **ону экижидер хемчеглер дугайында**» область Совединиң күүсекчи комитединиң секретары эш **Пахомовтуң** илеткелин сессия чугаалашкан.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртулгазы-биле бүгү совет улус бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунун дээш сорук кириишкинниг демисежип турарын, ол демиселге ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң база оларның күүсекчи органнарының организакчы улуг ролюнуң дугайын илеткелчи онзалап демдеглээн.

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннары СЭКП-ның XIX съездизиниң база Төп Комитеттиң сөөлгү Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бодунуң облазының экономиктиг болгаш культурлуг хөгжүлдезинге кескү чедиишкиннерлиг болганын илеткелчи чугаалаан. Областың кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң механизациязы дыка өскен. Ооң ачызында колхозтар тараа культураларының бедик дүжүдүн чедип ап турар. Колхозчуларның материалдыг байдалы экижээн. Эрткен чылын олар күш-хүнүнүң санынга 4—6 килограмм тарааны алганнар. Бо чылдың часкы тарылгазы организастыг болгаш бедик агротехниктиг деңнелге эрткен. Кур болгаш куруккан черлерни эки ажыглааның ачызында колхозтарның болгаш совхозтарның тарылга шөлү өскен. Олар бо чылын 6 муң гектар кукурузаны тарааннар.

Малдың баш саны ёксаал чокка өзүп турар болгаш ооң продуктулуу бедээн. Эрткен чылын колхозтар болгаш совхозтар кодээ ажыл-агыйның продуктуларын дужаар талазы-биле күрүне мурнунга хүлээлгелерин хууса бетинде күүсеткеннер.

Областың үлетпүрү эрткен чылдың нийти бүдүрүлге планын 110 хуу күүсеткен ийикпе азы продукция бүдүрүп үндүрерин мурнунда чылдагызындан 21 хуу улгаттырган. Областың хереглекчилер эвилелиниң үлетпүр черлери, Сыстыг-Хемниң ыяш ажыл-агый чери, Кызылдың тараа дээрбези, автотранспорт конторазы бүдүрүлге планнарының күүселдезиниң бедик түңнелдерин көргүскеннер.

Оон ыңай улус өөредилгезиниң, кадык камгалалының ажылында чамдык чедиишкиннерни илеткелчи демдеглээн.

Областың улус ажыл-агыйының болгаш культура хөгжүлдезиниң хереңге боттарының хууда үлегерин көргүспүшаан, партияның болгаш чазактың директиваларын амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынче ажылчы чоннарның калбак массаларын идепкейлиг мобилизастажып турар депутаттарны эш Пахомов бодунуң илеткелинге илередип чугаалаан. Область Совединиң депутады эш Шведова Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозта дуржулгалыг саанчы. Ол болза, бо чылын инек бүрүзүнден 2000 литр сүттү саарын хүлээнген. Ынчаарга июльдуң 1-ге чедир бодунга бызыглаан 14 инектерниң бирээзинден-не 1445 литр сүттү сагган. Эш Шведова бодунуң депутат хүлээлгезин күүседип, ында бүгү саанчыларның ортузунда организакчы ажылды чорудуп турар. «Элегес» совхозтуң хаван ажаакчызы эш Савкина — Таңды район Совединиң депутады. Ол сес айлар дургузунда төрүүр хаван бүрүзүнден 12 хаван оолдарын ажаап алган.

Оон ыңай Чөөн-Хемчик районнуң Хайракан кодээ Совединиң депутады, дуржулгалыг малчын эш Дыртык-Баштыгның, область Совединиң депутады, мурнакчы чолаачы эш Панасюраның, тудугжу-дашчы эш Хертектиң, Кызыл хоорай Совединиң депутаттары эштер Тамбиль, Бушуев, Жирякова оларның, Кызыл районнуң Эрбек кодээ Совединиң депутады, шахтёр эш Патракеевтиң күш-ажылчы көргүзүглерин илеткелчи тодаргайлап чугаалаан.

Бир эвес облкүүском, ооң килдистери болгаш эргелелдери, райкүүскомнар, хоорай болгаш кодээ Советтер организас-массалыг ажылдарны бир дески, чогууру-биле үнелеп, эки удурткан болза, — ажыл-агыйга болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү-ле адырларынга бистиң чедиишкиннеривис улам-на бедик түңнелдиг болган турар ийик дээрзин илеткелчи демдеглээн. Советтерниң организас-массалыг ажылында улуг четпестер бар. Масса-биле харылзааны ам-даа кошкак тудуп, үстүнде турар удуртур органнарның директиваларының болгаш боттарының шиитпирлериниң күүселдезин четпес организастап турары — областа Советтерниң ажылының четпезиниң кол үндезини болуп турар.

Мал ажылы — областың колхозтарының ажыл-агыйының кол адыры болур. Ынчалза-даа ол ажылда улуг четпестер бар. Ылаңгыя чүгле сес айлар дургузунда колхозтарның 19 муң ажыг баш малы өлген. Сүт-Хөл, Таңды, Каа-Хем районнарда малдың баш саны хөйү-биле кызырылган. Ол-ла үениң дургузунда колхозтар инектен сүт саалдазының планын чүгле 32,3 хуу күүсеткен. Часкы тарылга планы күүсеттинген болза-даа, а ногаа, картофель тарылгазы чедир күүсеттинмээн. Тараа, ногаа культураларының чайгы ажаалгазы чамдык черлерде багай болуп турар. Мал чемнериниң белеткели, колхозтар тудуу дыка оожум темпилиг чоруп турар. Эмнелге, школа, культура-чырыдыышкын албан черлериниң кышка белеткели экиживээн.

Ол бүгү четпестер болза, Советтерниң организакчы ажылының куду деңнелдиин херечилеп турар. Советтерниң организас-массалыг ажылының кол хевири болур сессияларны чогуур үезинде чыылдырбайн, ооң ролюн кудуладып, а чамдык сессияларны белеткел чокка, ёзу барымдаалап эрттирип турар фактылар районнарда-даа, кодээ Советтерде-даа илерээн.

Кодээ болгаш районнар Советтериниң хөй кезии сессиялар чыылдырарының Конституция ёзугаар хуусааларын барымдаалавайн келгеннер. Барыын-Хемчик, Бии-Хем, Чаа-Хөл райкүүскомнар чылда 6—6 сессиялар чыылдырар тургаш чүгле 4—4 удаа эртирген. Районнардан Каа-Хемде — Сарыг-Сеп, Федоровка, Барыын-Хемчикте — Аксы-Барлык, Улуг-Хемде — Көк-Чыраа кодээ Советтер бо чылдың бирги чартыында чүгле чаңгыс-чаңгыс сессиялар чыылдырганнар. Сүт-Хөл, Чаа-Хөл, Улуг-Хем райкүүскомнар сессияларны депутаттарның эвээш киржилгези-биле эрттирип, айтырыгларны чугаалажырынга оларның идепкейлиг киржилгезин чедип албайн турарлар. Болуп эрткилээн чамдык сессияларга олурушканнарның болгаш санал бергеннерниң хөй кезии активчилер болуп, ук сессиялар актив хуралдарынга дөмейлежип турар.

Оон ыңай шиитпирлерниң күүселдези дээш херек кырында организакчы ажылдар экиживейн турар фактыларны илеткелчи илереткен. Эрзинниң район Совединиң март 8-те болган сессиязы организас-массалыг ажылды экижидериниң дугайын чугаалашкан, а ооң шиитпири кодээ Советтерге ийи ай дургузунда таратынмаан. Депутаттар ол шиитпирниң дугайын уттупканнар.

Чамдык депутаттар боттарының хүлээлгелерин чедир билбейн турарлар. Олар чүгле сессияларга олуржуру-биле кызыгаарлатынгаш, тургустунуп кээп турар чаа-чаа сорулгаларны амыдыралга боттандырарын организастапайн, соңгукчуларның чагыгларын күүсединиринге кичээнгей салбайн, оларның мурнунга бодунуң депутат хүлээлгезин канчаар күүседип турарының дугайында отчёдун кылып бербейн, ажылчы чоннарның күзелдерин болгаш саналдарын сонуургавайн турарлар. Кызыл районда кодээ Советтерниң 75 депутаттарының чаңгызы-даа соңгукчуларга бодунуң отчёдун кылып бербээн. Ол бүгү болгаш өске-даа четпестер болза, Советтерниң күүсекчи комитеттериниң, оларның чанында доктаамал комиссияларның, облкүүскомнуң, ылаңгыя ооң оргинструктор килдизиниң организакчы болгаш кижизидикчи ажылдарының четпези деп санаар херек. Депутаттарның масса ортузунга организакчы аргалары ыракта-ла четпес ажыглатынып келген.

Кызыл хоорай Совединиң улус өөредилгезиниң болгаш культура-чырыдыышкын талазы-биле доктаамал комиссиязы (даргазы эш Куренёв), Барыын-Хемчик районнуң Аянгаты кодээ Совединиң кадык камгалал талазы-биле доктаамал комиссиязы (даргазы эш Чечен) ышкаш өске-даа эки ажылдыглар бар. Ынчалза-даа Советтерниң доктаамал комиссияларының, оларның даргаларының хөй кезии инициатива чок ажылдап турарлар. Область Совединиң 7 доктаамал комиссиялары бар. Оларның кайызы-даа ажылын мынчага чедир шулуудадып шыдаваан. Барыын-Хемчик район Совединиң саң-хөө болгаш бюджет талазы-биле доктаамал комиссиязы (даргазы эш Курто) деңдии багай ажылдап турар. Советтерниң доктаамал комиссияларының ролюн чедир үнелеп көрбес чорукту моон соңгаар канчап-даа болдурбас ужурлуг дээрзин илеткелчи айыткан.

Чер-чер Советтеринге соңгулдалар болгандан бээр элээн үр үе эрткен. Ынчалза-даа соңгукчуларның чагыгларын күүседириниң хемчеглери чамдык районнарда эки чорутунмайн турар. Ылаңгыя Каа-Хем, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Таңды, Кызыл райкүүскомнары соңгукчуларның чагыгларының күүселдезиниң дугайында айтырыгны деңдии эренгей көрүп турарлар.

Кадрларны шилип, таарыштыр тургузар болгаш кижизидер ажылдың сөөлгү чылдарда элээн экижээни чамдык эки түңнелдерни берген. Каа-Хем районда Ильинка кодээ Советти эш Берестов даргалап турар. Ол Совет болза, областың кодээ Советтериниң социалистиг чарыжының мурнакчызы кылдыр санадып келген. Ооң масса-биле, депутаттар-биле эки харылзаазы, колхозчу активке даянып ажылдап турары, шиитпирлерниң күүселдезин чогуур үезинде организастап келгени чедиишкиннерни өстүрген.

Ынчалза-даа областа Советтер ажылдакчыларының теоретиктиг болгаш практиктиг өөредилгелери ыракта-ла четпес организастатынган. Чамдык райкүүскомнар ажылдакчылары кодээ Советтерниң ажылынга практиктиг дузаны көргүзерин сонуургавайн турарының фактылары бар. Бии-Хем райкүүскомнуң секретары эш Шишигин соңгулдалар хүнүнден бээр кодээ Советтерге чаңгыс-даа катап барып көрбээн, харын бодунуң кады чурттап турары Туран хоорай Совединге безин барбаан. Райкүүском даргазының оралакчызы эш Хомутов кодээ Советтерге чораан таварылгада оларның ажылын сонуургап көрбейн келген. Ол ышкаш кодээ Советтер ажылын удуртур талазы-биле районнар Советтериниң ажылынга облкүүском, ылаңгыя ооң оргинструктор килдизи четпес дузалашкан.

Ажылчы чоннарның Советтерге кирип турар хомудалдарын, билдириишкиннерин болгаш чагааларын чогуур үезинде харыылаары ажылда четпестерни узуткаарынга, бюрократизм-биле демиселге улуг ужур-дузалыг. Сөөлгү чылдарда ол ажылдың экижээни бүгүдеге билдингир.

Ынчалза-даа четпестер үндезининге чедир узуткатынмаан. Хамаатыларның тургузуп кээп турар айтырыгларын чогуур үезинде шиитпирлээр талазы-биле улуг эргелер облкүүскомда бар турбуже, оларның чамдызын үр үе дургузунда соңгаарладырының фактылары бар. Эрткен чылын облкүүскомга кирген хомудалдарның иштинден 16-зы бир ай чедир, 4-тү ийи ай, 1-и барык чартык чыл чедир узамдыканының түңнелинде шиитпирлеттинген. Ажылчы чоннарның билдириишкиннерин чогуур үезинде шиитпирлевес, эренгейлеп харыылаар, азы шуут харыылавайн баар чоруктуң фактылары райкүүскомнарда хөйү-биле илерээн. Чагаалар шиитпирлелдиниң учёду, хыналдазы Кызыл хоорай Совединде багай тургустунган. Билдириишкин, хомудал бижээн саазын бүрүзүнде дириг кижилер туруп турарын уттуп болбазы чугула.

Хүлээп алган шиитпирлерниң күүселдезин хынаары, совет аппараттың дириг, организакчы ажылын күштелдирери болза, Советтерниң организас-массалыг ажылының эң чугула негелдези болур. Чүве-ле болза бижимел айтышкын ёзугаар болзун дээр, ынчангаш ажылдакчыларны үргүлчү-ле столга чүве бижиринче чыпшыр албадаксаар, — ажылдың шак ындыг канцеляр-бюрократтыг методун партия болгаш чазак буруу шаап көрген. Областың совет албан черлери ол айтышкыннарны удуртулга болдурбушаан, массалар ортузунга боттарының херек кырында организакчы ажылын күштелдирген. Облкүүскомнуң болгаш райкүүскомнарның ажылдакчылары түс-түс черлерге, ажыл-херектиң чоруп турар черлеринге үргүлчү барып турар апарган. Хөй-ле янзы-бүрү хуралдар кылыры, удаа-дараа каш дакпыр шиитпирлер бижиири кызырылган. Шиитпирлер күүселдезиниң хыналдазы, организакчы ажыл элээн экижээн.

Ынчалза-даа ол талазы-биле четпестерниң уламчылап турары чажыт эвес. Ажылдың практиказында бүрүн эде тургузуушкун ам-даа чедип алдынмаан. Ылаңгыя мурнунда үндүрген шиитпирлерниң күүселдезин организаставайн тургаш-ла, а ол дугайында катап-катап шиитпирлер үндүрер чоруктар бар. Ону облкүүском боду безин болдуруп турар. Чөөн-Хемчик райкүүскому бо чылын школаларның чаа өөредилге чылынга белеткелиниң дугайында 4 удаа шиитпирлер үндүрген. Ынчалза-даа районнуң чамдык школаларында белеткел багай. Ол ышкаш Сүт-Хөл райкүүскому колхозтар тудуунуң дугайын эрткен чылын сессияларга 2 удаа, а бо чылдың бирги чартыында райкүүскомнуң хуралдарынга 3 удаа чугаалашкан. Ынчаарга ында тудугнуң темпизи дөмей-ле дүргедевээн. Ол болза, шиитпирлерниң күүселдези дээш херек кырында организакчы ажылды багай чорудуп келгениниң түңнели болур дээрзин фактылар херечилеп турар.

Айтырыглар чугаалажырда ажылды эки хынап көрүп албайн, далаш-биле шиитпирлээр, ынчангаш күүселдезин хынаар аргажок эренгей шиитпирлерни ёзу барымдаалап үндүрер чорукту райкүүскомнар-даа, кодээ Советтер-даа болдуруп турар. Доктаамал хөделип ажылдаар чорукка үргүлчү ажыл планныг болурунуң ролюн чедир үнелевес, азы ону кылып, бадылап ап турза-даа, а күүселдезин организаставас күүскомнар бар. Бо дугайында облкүүскомнуң боду чижекке ап болур. Чүл дээрге, эрткен чылдың квартал планнарынга 43 айтырыгларны көөр турган болза, ооң чүгле 31-зин көрген. Чамдык райкүүскомнарда болгаш кодээ Советтер күүскомнарында байдал оон-даа дора. Моон соңгаар шиитпирлерниң болгаш ажыл планнарының күүселдезин организастаары бирги чергениң чугула болуп турар.

Илеткелчи болза, дайын сөөлүндеги ийиги беш чыл планының сөөлгү чылын ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң чаа-чаа чедиишкиннери-биле доозарының, аңаа областың чер-чер Советтери организакчы улуг рольдуг болурунуң дугайында идегелди илередип чугаалаан.

Эш Пахомовтуң илеткелиниң талазы-биле санал шүгүмчүлелдер сессияга калбарган.

Бир дугаарында Каа-Хем районнуң Шымаа кодээ Совединиң даргазы, депутат эш **Сактагай** сөс алган. Ооң чугаалааны болза: «Мен ыраккы Тере-Хөлге кодээ Совет ажылынга 10 чыл ажыг ажылдадым. Мынчага чедир каяа-даа өөренмедим, өөредилге дугайында мээң күзелимни хандырарын кым-даа сонуургаваан. Район болгаш область Советтери мени семинарларга безин келдирип көрбээн. Советтер ажылдакчыларының билиин бедидер хемчеглер областа четпес чорутунуп турарынга ол база бир чижек-тир. Амгы үеде ында школаны чаа өөредилге чылынга белеткеп турар бис. Ынчаарга биске кадаг, будук чугула хереглеттинип турар. Ол дугайында бистиң дилээвисти район болгаш область организациялары мынчага чедир хандырып бербээн. Школаны чогуур үезинде акшаландырбаан. Ол четпестер узуткатынган турар ужурлуг.

Облвоенкоматтың начальниги, депутат эш **Распопин** санал бергеш, облкүүскомнуң улус өөредилгезиниң болгаш культур-чырыдыышкын ажылының талазы-биле доктаамал комиссиязының ажылының (боду ооң даргазы) четпестерин миннип чугаалаан:—Комиссия ажылдың эки планнарын чогаадып алза-даа, а ооң күүселдезин организаставаан—деп чугаалааш, эрткен өөредилге чылында школаларның өөредилге кижизидилгелиг ажылында көзүлген четпестерниң фактыларын илередип шүгүмчүлээн.

Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунуң даргазы, депутат эш **Сүмбүр** сөөлгү үеде Советтер ажылының экижип турарын демдеглеп чугаалааш, четпестерни шүгүмчүлээн:— Кодээ Советтерниң ажылын, ооң ролюн чедир үнелевес фактылар бар. Районнуң чамдык удуртур ажылдакчылары колхозтарга барганда, чүгле колхоз даргазынга ужурашкаш чоруй баарлар, а кодээ Совет ажылын сонуургавайн турарлар. Хөй-хөй кодээ Советтерниң ажылдаар оран-савазы безин чок болуп турар. Кодээ Советтерниң, оларның доктаамал комиссияларының ажылынга практиктиг дузаны көргүзери чугула — деп, ол чугаалаан.

— Облкүүскомнуң, ооң эргелелдериниң болгаш килдистериниң чамдык удуртукчулары кодээ Советтерни тоовайн эртип турарлар. Облоно эргелекчизи эш Болдур-оол чоокта чаа бистиң кодээ Советте школага чораан болган. Школа бо чылын чеди чылдыынче шилчиир ужурлуг, ынчаарга эш Болдур-оол школа дугайында кандыг четпестер көргенин, чүнү кылза чогуурун биске сүмелевейн чоруй барган —деп, Чөөн-Хемчик районнуң Хайракан кодээ Советтиң даргазы, депутат эш **Байлак** шүгүмчүлээн.—Мен Совет ажылынга чоокта чаа соңгутурдум. Ол ажылды удуртур талазы-биле меңээ практиктиг дуза көргүзерин күзеп турар мен. Ындыг дуза кодээ Советтер ажылдакчыларынга ам-даа четпес көргүстүнүп турар — деп, ол чугаалаан.

—Облкүүскомнуң аппарат-биле ажылы ам-даа чогуур негелдезинге чедир эде тургустунмаан. Райкүүскомнарның болгаш кодээ Советтерниң ажылында улуг четпестер барын миннип турар бис. Ол четпестер облкүүскомнуң практиктиг удуртулгазының кошкаа-биле база-ла тайылбырлатынар ужурлуг. Маңаа болган илеткелди ёзугаар алырга облкүүскомнуң, ооң килдистериниң болгаш эргелелдериниң адресинге шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел дыка кошкак болду. Социалистиг чарыш ажыл-агыйны удуртурунуң эң чугула хевири болгай. Ынчаарга районнар болгаш кодээ Советтер аразында чарышка удуртулга дугайында, мурнакчы ажылдыг Советтерниң дуржулгазының дугайында чүве чугаалаарын илеткелчиден күзээн бис. Ол болдунмайн барды. Советтерниң социалистиг чарыжынга удуртулга нийти, эренгей характерлиг болуп турар—деп, Таңды райкүүскомнуң даргазы, депутат эш **Волчатов** шүгүмчүлээн.

СЭКП обкомунуң школа килдизиниң эргелекчизи эш **Горелов** школаларның чаа өөредилге чылынга белеткелин чогуур үезинде эки организастаарының эргежок чугулазын онзалап чугаалаан. Июнь 1-де медээ-биле алырга школаларның келир кыжын оттулар ыяжының чүгле 32 хуузу школалар чанында дүжүртүнген. Кызыл районнуң школаларында ол ажыл эң-не багай организастатынган. Школаларга бердинген акша дыка четпес ажыглатынып турар. Ол четпестерни узуткаарын база школаларга чаа өөренип эгелээр уругларның учёдун баш бурунгаар эки кылырының чугулазын эш Горелов бодунуң саналынга чугаалаан.

Оон ыңай Бии-Хем райкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш **Хомутов**, Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозтуң даргазы эш **Федотов**, Улуг-Хем райкүүском даргазы эш **Намчак**, Каа-Хем районнуң «Победа» колхозтуң хойжузу эш **Тапылдай**, Тес-Хем райкүүском даргазы эш **Чадамба**, Бай-Тайга райкүүском даргазы эш **Аңгырбан**, облпотребсоюз даргазы эш **Агапов**, СЭКП обкомунуң партия органнарының килдизиниң эргелекчизи эш **Толгар-оол**, облкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш **Козленко** олар сессияга санал бергеннер.

Сессия чугаалашкан айтырыгның талазы-биле шиитпирни хүлээп алган.

* * *

Сессия организастыг айтырыгны чугаалашкан. Эш **П. А. Дежнев** колхоз даргалай бергенин барымдалааш, ону облкүүскомнуң оргинструктор килдизиниң эргелекчизи хүлээлгезинден хостаан.

Сессия оон ыңай областың тудуг материалдарының эргелелиниң начальнигинге эш **А. В. Лутанинни**, областың сүт ажылының эргелелиниң начальнигинге эш **В. Г. Набатовту** бадылаан.

Мал ажылынче кичээнгей салыр

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» кодээ ажыл-агый артелиниң 200 ажыг баш мыйыстыг бода малы Изиг-Кара-Сугда чайлаглаан. Чайлагда сүт-бараан фермазы бар, ында 43 саар инек бар.

Чайлагда малдың деңгилдези багай, ферманың сүт саалдазы куду. Июнь айда 43 инектен 3006 литр сүт сагдынган ийикпе, азы инек бүрүзү ай иштинде чүгле 70 литр сүт берген.

Фермада хемчээр савалар чок болганындан сүттүң отчёт-үчёду тодаргай эвес. Саанчылар Сиириклаа, Маруш олар боттарынга бызыглаан 21 инээн чамдыкта хүнде чүгле чаңгыс катап саап турарлар. Оларның июнь айда сагган сүдүн учётчик Күске чаңгыс-даа хүн демдеглевейн, саанчыларның аскын барымдаалап колхоз баштаар черинге шын эвес отчёт кирип турганы илерээн.

Ферма июнь айда 120 килограмм саржаг кылыр турган, чүгле 51 килограммны кылган. Тырткан сүттү сайгарып ааржы кылбайн, саанчылар, кадарчылар хойтпактааш арага тип ижип турар.

Аъш-чем-биле холбашкан кандыг-даа бүдүрүлге чери арыг-шеверниң бүгү корум-чурумун сагаан турар ужурлуг. Ындыг болза-даа бо фермада арыг-шевер сагытынмайн турар. Ферманың кол-ла ажылдаар чери кадарчы Тыртыктың өө, сүт продуктуу кудуп ажаар савалар чедишпес, продуктулуг савалар аскын шывар материалдар чок, саанчыларның халаттары болгаш аржыылдары чедишпес, ажыл-агый саваны болгаш чунар демир чок.

Колхоз баштаар чери малчыннарның амыдырал-чурттаалгазынче сагыш салбайн турар. Малчыннар чурттаалганың оран-савазы-биле болгаш эргежок чугула бараан-биле хандыртынмаан.

Фермада мал кажаалары болгаш өлчастан, изигден камгаланыр сери-чаглактар чок. Ынчангаш малчыннарның ажылдаарынга берге байдалдар таваржып турар. Ферма ажылынга таарымчылалдыг байдалдар тургустунмаанындан малдан алыр продукт, эң ылаңгыя сүт саалдазы кончуг куду.

Партияның политмассалыг ажылы кайда эки тургустунган болдур, ында ажыл база эки болур. Бо фермада партияның политмассалыг ажылы шуут чок. Ферма агитаторлар бызыглатынмаан, хана солун болгаш агитхуудус үндүрбейн турар. Малчыннарның чагыткан солуннарын болгаш журналдарын ёй-шаанда чедирип бербейн, лекция номчувайн, беседа болгаш солун номчулгазын кылбайн турар. Малчыннарның ортузунга социалистиг чарыш организастатынмаан.

Партияның политмассалыг болгаш организастыг ажылын малчыннар ортузунга чорудуп болур бүгү арга колхозта партия организациязында бар. Ындыг турбуже партия эге организациязының секретары эш Сарыг-оол партияның организастыг ажылын чорутпайн, чайлагларда, фермаларда малчыннарга барбайн турар. Партияның политмассалыг болгаш организастыг ажылдарын малчыннар ортузунга партия бөлүктерин дамчыштыр күштелдирер херек.

Колхозтуң удуртукчу ажылдакчылары болгаш кодээ ажыл-агый эртемниглери фермага хаая барып турарлар. Ферманың малында янзы-бүрү аарыглар бар. 4 инектиң караа аарыг, 2 инек кодур болуп турар. Малда янзы-бүрү халдавырлыг аарыглар бар турда-ла ону узуткаар талазы-биле мал эмчизи эш Кызыл-оол хемчег албайн турар.

Фермага дерги садыы барып көрбээн, малчыннар эргежок чугула хереглел бараннарын 70 километр черде, колхоз суурунда магазинден барып садып ап турар.

Чайлагда сүт-бараан фермазының ажылы бо хире багай болуп, сүт саалдазының отчёт-үчёду баксырап, колхозка орулга кирбейн турда, колхоз даргазы эш Сүктер, колхозта партия организациязының секретары эш Сарыг-оол, ферма эргелекчизи эш Суузун, колхозтуң ревизия комиссиязының даргазы эш Шактар-оол Изиг-Кара-Сугда сүт-бараан фермазынга барбайн турар болгаш оон ажылын экижидер талазы-биле кандыг-даа хемчег албаан.

«Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш, колхоз баштаар чери болгаш колхозта партия организациязы фермаларга удуртулганы күштелдирип, оларның ажылын экижидер талазы-биле эргежок чугула хемчеглерни алыр херек.

Н. ЛОПСАН,
«Шынның» корреспондентизи.

Чөөн-Хемчик районнуң колхозтарының мурнакчы саанчылары

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң саанчызында ажылдап турар Бүжүгет Делгер-оол 1936 чылда Чадаана сумузунда МЧАЭ-ге кирген. Ооң соонда ол МЧАЭ «Искра» колхозка каттышкан соонда эш Делгер-оол колхозка ыяш дилер ажылга 3 чылда ажылдап, ажыл нормазын 120—250 хуу күүседип турган.

1954 чылда колхозтуң баштаар чери эш Делгер-оолду бе саар, хымыс кылыр ажылга кирген. Колхоз бе сүдүнден хымыс кылып, ону садып тургаш, ол чылын 20 ажыг муң рубль орулганы оон алган. Бе саап өөрени берген кижи инек сагга кандыг боор дээш эш Делгер-оолду 1955 чылда 1 дугаар инек фермазының саанчызынга ажылдаарын колхоз баштаар чери сүмелээн.

Хайдактап саар, аныяк 6 инек аңаа онаашкан. Баштайгы хүннерде (майның эгезинде) инектерни ол саарга эки эдип бербес, олар саанчыны арай өскелээр, ооң саап алган сүдү база эвээш болуп турган, оон эш Делгер-оол аңаа хомудавайн, инектерни саар санында чемгерип, дус берип тургаш саарга инектер эдип, сүдүн айның төнчүзүнде немеп турар апарган. Саанчының кызымаккай чүткүлдүгүнден, инектерни бодунга чаңчыктырып алганының түңнелинде фермада 14 саанчыларны эш Делгер-оол сүт саалдазының талазы-биле ажып турар апарган.

Бир ай дургузунда саанчы Ш. Хураганчык 10 инектен 514 литр, Х. Хураганчык 9 инектен 680 литр, Ш. Сержинмаа 7 инектен 898 литр, И. Девикей 8 инектен 539 литр, М. Ламажаа 6 инектен 253 лирт сүт саап ап турда, эш Делгер-оол бодунга бызыглаан 6 инээнден 926 литр сүттү саап алган.

Саанчы эш Делгер-оол херээжен саанчылар-биле дөмей инек саар саваларны арыг-шевер тудуп, саалда санында чуп, бодунуң арыг-шеверин сагып турар.

Х. ТОРЖУ.

* * *

«Кызыл тараачын» колхозтуң № 2 сүт-бараан фермазының саанчызы Барыкаан 1954 чылдан эгелээш фермада ажылдап кирген. Назыны улгады берген болза-даа, ол аныяк саанчылардан тудавайн ажылдап турар. Аңаа 10 инекти бызыглаан. Улгады берген инектерни бызаазындан чарып саары кончуг берге, ындыг болза-даа, Барыкаан бызаазындан чарган инектер эдип бербеске, бызаазын эмзирбейн чанынга баглап алгаш саарга инек эдип бериптер арганы хереглеп тургаш, инектиң сүдүн бүрүн саап ап турар, бир дугаар төрээн инектерни шуут бызаа чок саар кылдыр өөредип алган.

Бодунга бызыглаан 10 инээнден хүнде 55—57 литр сүттү саап ап, ортумаа-биле инек бүрүзү 5—6 литрни берип турар. Эки сүткүр деп санатынып турар кыр инек 10—11 литрни, мыйыстыг шилги инек 9—10 лирт сүттү берип турар. Инектерни саарының мурнунда эмиин чуп, зоотехниктиг чурумнарны сагып турар.

Инек саарындан аңгыда саанчы Барыкаан иезинден чарган 10 бызааларны база азырап турар. 1955 чылда инек бүрүзүнден 1000—1200 литр сүттү саап алыр деп районнуң малчыннарының хуралынга хүлээлгени алган.

М. ЧҮЛДҮМ.

* * *

Жданов аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң аныяк саанчызы комсомолчу Ооржак Ламажап дуржулгалыг саанчыларның үлегери-биле ажылдавышаан, инектен хөй сүт алыр дээш кызымаккай ажылдап турар. Аңаа 9 инекти бызыглаан. Инектерниң азыралын зоотехнияның чурумун ёзугаар чорудуп, инек саарының техниказын шын шиңгээдип алганындан аныяк саанчы хөй сүт саалдазын чедип алган.

Инектерниң саалдазын хүнде 3 катап, хөй сүттүг инектерни хүнде 4 катап саап тургаш база инек саалдазын чогуур шагында чорудуп, хүнде ортумаа-биле инек бүрүзүнден 7 литрни саап ап турар. Инектерни сагган соонда эмигниң нийти безин массажтаар, ооң соонда 4 доңшуну чаңгыстап массажтаар. Ооржак Ламажап инек саап турар үезинде дааш-шимээн үндүрбес, инектерни эргеледип, дырбап, сыйбап тургаш саар, дааш-шимээн үндүрүп, инектерни хап-соп тургаш саар болза, инектер багай чаңчылга өөренип, сүдүн кызырар деп чүвени аныяк саанчы кончуг эки билир, арыг-шеверни үргүлчү сагып турар.

Эш Ламажаптың саап турар инектериниң аразында чамдык инектер, чижээ, «Деңгүр-Көк» деп шолалыг инек хүнде 11,5 литрни, «Өктек шокар» деп инек 10,7 литрни,—«шывар баштыг» 9 литр сүттү берип турар. Бодунга онаашкан инек бүрүзүнден 2500—3000 литр сүттү саап алырын саанчы хүлээнген.

О. МУНЗУК.

◆

Чиңге нарын дүктүг хойлар

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң уксаазын экижидери-биле тускай ажаап турар хойлары хураганнап эгелээн. Ам төрүттүнген алтай уксааның хайнак хураганнары 260 баш чедип турар. Оларның баш саны чаңгыс-даа хораваан.

Ол хураганнарның дүгүнүң шынары түс черниң хойларының хураганнарының дүгүнден ыракта артык шынарлыг болган.

М. МАНЧЫК-ООЛ.

Алгы-кештиң чиг-эт чүүлдерин күрүнеге хөйнү бээр

Чоокку 2—3 чылдарның иштинде кодээ ажыл-агый продуктуларының элбекшилин чурттакчы чонга, а чиг-эт аймаан чиик үлетпүрге бээр сорулганы СЭКП ТК-ның январь Пленуму кодээниң ажыл-ишчилериниң мурнунга салган.

Тыва автономнуг областың кодээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери партияның даалгазын бүгү совет улус-биле бир демей дайынчы программа кылдыр хүлээп алгаш, кодээ ажыл-агыйның күштүг көдүрлүүшкүнү болгаш мал ажылының продуктулуун бедидери дээш күжениишкинниг ажылдап турар.

Бистиң Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннарының амыдырал байдалы чыл бүрүде бедип, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның боттуг ажыл телевири база колхозчу чоннуң орулгазы өзүп турар. Бистиң Төрээн чуртувустуң ниити байлааның өзүлдези-биле кады ниитилелдиң кежигүннериниң өг-бүле бүрүзүнүң байлаа база өзүп эки шынарлыг бараанннарны садып алырынга херегдели улгадып турар. Эки шынарлыг бараанннарны алыр телээде эки шынарлыг чиг-эт чүүлдерин күрүнеге дужаары чугула.

Эки шынарлыг база үнелиг өлүк чүүлдери болур диин, киш, ас, күзен кежин, а ол ышкаш эки шынарлыг каракуль кештерин бистиң область берип турар. Дүктүң шынары чыл бүрүде база экижип турар.

Ынчалзажок бистиң областың колхозтары болгаш совхозтары амга чедир колдуунда куду шынарлыг алгы-кештиң чиг-эт чүүлдерин күрүнеге дужаап турар, ооң кол чылдагааны чүдел дээрге, алгы-кешти кам чок ажаап турарында. Ылангыя Барыын-Хемчик районнуң колхозтары 1954 чылда дөрткү сорттуң алгы-кеш чүүлдерин күрүнеге дужааган, улуг алгыларның шынары 54,4, үүрмек алгы-кештиң 64,4, хаван кештериниң 54,3 болган, а Чөөн-Хемчик районнуң колхозтарының дужааганы улуг алгыларның шынары чүгле 27,6, үүрмек алгы-кештерниң 53,0, хаван кештериниң 50,0 хуу болуп турган. Алгы-кештиң чиг-единиң мындыг куду шынарлыг байдалы бистиң областың өске-даа районнарында бар.

Алгы-кештиң чиг-единиң шынарының куду болуп турарының кол чылдагааны чүдел дээрге, дириг амытаннарның кежин союп алырда камнавайн турарында, ооң түңнелинде сойган алгыларда бижек-биле ой кескен черлер кончуг хөй болур, а сойган соонда чамдыкта алгы-кешти тавырышкан-на черже октаптарга оларның хүв кадыр чип, шынарын кудуладып турар.

Алгы-кешти шак мынчаар камналга чок ажаарга кыжын соокта, чайын хүннүң изиинден баксырап, янзы-бүрү курттарга ой чиртип, шынарын чидирер. Кыжын алгыны соокка дыка доңурарга эвин эргир доңгаш бүдүү сыйлыгылай бээр, а ооң соонда үрелип баксыраар. Ындыг алгыдан эки шынарлыг бараан кылып алыр аргазы чок.

Чайгы үеде алгыны хүнге көзүлдүр азып каарга ону хүннүң изии чип каап тар, а ооң соонда кадырган хырба ышкаш ширилендир кылая када бээр, ындыг алгыны бүдүрүлге черинге чүгле хырба кылырынга ажыглаар ийикпе, азы багай шынарлыг бараан бооп үнер.

Багай шынарлыг алгы-кешти бүдүрүлгеге киирерге ол күрүнеге-даа, колхозтарга, совхозтарга болгаш хуу кижилерге-даа улуг когарал болур.

Кажан малды бооп ийикпе, азы өзеп өлүрерге ооң кежиниң хөй санныг дамырларынга хөй хан артып калгаш кештиң шынарын кудуладыр. Ындыг алгыны болбаазырадып кылырга алгыга кызылзымаар өске өң артып калыр, оортан куду шынарлыг бараан болур, ынчангаш өзеп азы бооп өлүрген малдарның кежин куду сорт-биле хүлээп ап турар ужуру ында.

Алгы-кештиң эки шынарлыг чиг-един алыр телээде, алгы-кештиң шынарын камгалаар талазы-биле харысалгалыг кижилерни колхоз, совхоз бүрүзүнге тургузары чугула.

Малдың кежин шын соярының, кештиң үс-чаан болгаш эъдин арыглаарының база алгы-кешти шын ажаап кадырарының талазы-биле оларны эки өөредир болза, алгы-кештиң эки шынарлыг чиг-един алырын олар чугаа чок хандырар.

Алгы-кешти ажаап кадырарының эң дээре аргазы болза, кешти өл турда дузаары болур. Ону кылыр арга мындыг: кешти сойгаш чатбан соонда 2 шак болганда ону дески чугажак кылдыр дузаар. Бичии алгыларны хол-биле дескилей сыйбап тургаш синирип дузаары чугула, чүге дээрге аңаа дус синмейин барып болур. Алгы дузаарынга ажыглаар дустуң хемчээли 1—1,5 килограммдан эвээш эвес болур. Дузаан алгының кырынга алгы салырда ынчаар дузаан алгыларны каътташтыр салып болур, ынчалзажок оларны 1,5 метрден бедидир чыып болбас. Алгыларны ынчаар ажаарга 7—8 хонгаш эки кылдыр дузатынып када бээр болгаш оларны белеткел пунктуларынга аппарып дужаап болур. Алгы-кешти дузаарынга чарыгдаан дустуң өртээн белеткел черлери алгы-кеш ээлеринге төлеп бээр.

Дузап тургаш ажаап кадырган алгы-кешти бедик шынарның сортка, а хүнге кадырган алгы-кешти кудулаткан сортка хүлээп ап турар.

Алгы-кештиң шынарын бедидер болгаш мал согарын чурумчудар сорулга-биле колхозтарга бөдүүн-даа болза, мал согар тускай пунктуларны организастаары чугула.

Алгы-кештиң чиг-единиң шынарын бедидери дээш демиселди күштелдирер чорук кодээниң ажыл-ишчилериниң мурнунда туруп турар база бир чугула сорулга болур.

М. МАРКИН.

Чаа өөредилге чылынга чедиишкинниг белеткенип турар

Эрзин районнуң школалары чаа өөредилге чылынга белеткелди чогуур үезинде чедиишкинниг чорудуп турар.

Сарыг-Булуң чаа школазының тудуунда 20 бызаңчыларлыг бир тудуг бригадазы бригадир эш Лагбуужаптың удуртулгазы-биле эки ажылдап турар. Райкүүском, районнуң улус-өөредилге килдизи база колхозтар баштаар черлери чаа школаны бызаңчылар-биле болгаш тудуг материалдары-биле четче хандырган. Школаның ханазының тудуу ам доозулган. Школаны сентябрь 1-де доозар дээш тудугжулар 2 звеноларга үстүп алгаш, аразында социалистиг чарыш-биле ажылдап турар.

400 чудуктарны Эрзин хемниң ол чарыындан кежир сөөртүрүнге район төвүнүң албан организациялары школаны шефке ап, идепкейлиг киришкеннер. Ылангыя райсаң килдизи, райкүүском, СЭКП райкому, РОМВД бо организациялар 60—60 чудуктарны школа чанында сөөртүп эккеп бергеннер.

Ол ышкаш Эрзин ортумак болгаш Нарын чеди чыл школаларының септелгезин эки чорудуп турар. Эрзин ортумак школазы 100 парталарны септеп доосказ, 35 чаа парталарны, 6 чаа самбыраларны кылдыртып алган. Ол школаның интернадының 20 өрээлдерин чаартып штукатуралаан.

Нарын чеди чыл школазы 3 бажыңнарның капитал септелгезин чорудуп турар болгаш дыка хөй парталарның, столдарның, сандайларның септелгезин эки шынарлыг чорудкан.

Б. ШАКТАР-ООЛ.

Дыштаныкчыларның концерти

Кежээки имир дүшкен. Балгазында Сталин аттыг санаторияның клубунга суурнуң бүгү чурттакчылары болгаш санаторияның эмчилери, ажылчын албан-хаакчылары долдур олурупкан.

Массовик эш Чылбак-оолдуң болгаш артист эш Түгүр-оолдуң удуртулгазы-биле организастааны бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң концерти эгелээн. Концерт санаторияда дыштанып турар кижилерниң бот-тывынгыр уран талантызы-биле тургустунган.

«Ава», «Хоорайның садында» деп ырларны ниити ыры коллективи ырлаарга көрүкчүлер улуг сонуургал-биле адыш часкааннар. Ийи чаңгыс кижилерниң күүседир номерлеринден «Чараш карак» деп ырны Алексей биле Сарыг-оол база «Уралдың рябиназы» деп ырны Таня, Борис олар кончуг эки ырлап күүсеткеннер. «Кадайланыышкын» деп басняны Суваң эки шимчээшкин-биле номчаан. Украин улустуң «гопак» танцызын Таня, Алексей, Чылбак-оол, Суваң олар деп күүседирге көрүкчүлерниң адыш часкаашкыны дыңмителип турган

Орус улустуң ырларын болгаш танцыларын Борис, Чылбак-оол, Сергей олар гитара болгаш мондалин-биле эки күүсеткеннер.

Концертти көрүкчүлер улуг сонуургал-биле көргеш, ойнакчыларга өөрүп четиргенин илереткеннер. Бөлгүмнүң киржикчилери ам Балгазын суурга болгаш Ворошилов аттыг колхозка концерт көргүзер дээш белеткенип турарлар.

С. БУРУННЕЙ.

Чайгы чер аңдарылгазынга идепкейлиг ажылдааннар

Келир чылын бедик дүжүт чедип алырының быжыг үндезинин салыр дээш демисешпишаан, Шагаан-Арыг МТС-тиң Ленин аттыг колхозта ажылдап берип турар бирги трактор бригадазы (бригадири эш Золотухин), ийиги трактор бригадазы (бригадири эш Маковкин) чайгы чер аңдарылгазының планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен.

Ийиги трактор бригадазы 255 гектарның орнунга 378 гектар черни аңдарган. Бо бригаданың трактористери Е. Первушин, Н. Селин «АТЗ-НАТИ» деп трактор-биле ээлчегде 6 гектарны аңдарар тургаш 7—8 гектар черни аңдарып, Хууракай, Федин олар ээлчег нормазын база ажыр күүседип турган. Бирги трактор бригадазы 600 гектарның орнунга 668 гектар черни аңдарган. Трактористер Г. Белов, Ф. Куулар «ДТ-54» деп трактор-биле ээлчегде 6 гектарны аңдарар тургаш 11 гектарны, Дамба, Кукарин 12 гектар черни аңдарып турган.

Колхоз бүдүрүлгезинге Т. С. Мальцевтиң аргазы-биле хөрзүннүң болгаш тарылганың сайзырадылгазын нептеретпишаан, ийи бригадалар чалгын чок аңдазыннар-биле 122 гектар черни 35—40 сантиметр ханы аңдарган, 46 гектар кызылтастың тарылгазын сайзырадып ажылдап кылган. Ам ол бригадалар тарааның чайгы ажаалдазын чорудуп турар.

А. ЖУРАВЛЕВ.

Школа участогунда

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана сумузунда ортумак шоланың чанынга бо чылын чаа-ла дуржулга участогун тургускаш, аңаа ногаа болгаш кодээ ажыл-агый культураларын дыка улуг хемчээлдиг черге тарып олурткан. Ында капуста, огурец, дыня, мокровь, арбуз, согуна, картофель, турнепс, кукуруза, сула, кызылтас, чиңге тараа, арбай болгаш өске-даа культуралар бар. Ол культураларның өзүлдези эки.

Участоктуң бүгү шөлүн дээскиндир кажаалаан болгаш өөреникчилер ооң ажаалгазынче улуг кичээнгейни салган.

Т. ХОВАЛЫГ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Тарааны камгалаар

Кызыл районнуң «Баян-Хем» кодээ ажыл-агый артелиниң тараажылары-биле МТС-тиң механизаторларының дем каттыжып күжениишкинниг ажылдаанының түңнелинде колхозтуң часкы хову ажылы чогуур үезинде бедик агротехниктиг деңнелге доозулган. Кодээ ажыл-ишчилериниң частың берге үезинде бүдүрүп кылып кааны тараа болгаш ногаа культураларының үнүжү дыка эки.

Ындыг болза-даа тарааның болгаш ногааның чайгы ажаалга-хайгааралынче колхоз баштаар чери (даргазы эш Норбу) сагыш салбайн турарындан колхозтуң тараазын болгаш ногаазын мал чаза базып чип турар. Колхоз төвүнүң чанында тараан 22 гектар картофельди, 30 гектар кызылтасты болгаш суланы, 15 гектар сиген шөлүн колхозчуларның хуузунда малы чаза базып чип каан. Чижээ, Дендиптиң, Бүлчүңнүң хаваннарының, Сеңгиштиң, Чорункааның, Данзынның болгаш өске-даа колхозчуларның малының оъттаар чери колхозтуң тараа болгаш ногаа-бахча культураларының, сиген кезер чериниң шөлү болуп турар.

Суур чоогунда тарылга шөлдерин кажаалаар дугайында колхозчуларның ниити хуралынга чугаалашкаш, ол ажылды харылаары-биле колхоз баштаар чериниң даргазының оралакчызы эш Шаравиини, тудуг бригадазының бригадири эш Дондуп-оолду томуйлаан. Бо эштер тарылга шөлдерин кажаалаар хамаан чок амдыгаа чедир белеткел ажылын кылбааннар.

Колхозтуң тараазын болгаш ногаа-бахча культураларын колхозтуң болгаш колхозчуларның хуузунда малы чаза базып чип турда, суму Совединиң даргазы эш Шагдыр кандыг-даа хемчег албайн турар. Колхозтуң чайлаглаваан малын чайлагладыр, колхозчуларның хуузунда малын ниити кадатка киирер дугайында суму Соведи, колхоз баштаар чери болгаш колхозта партия организациязы организастыг хемчеглерни алыр өй келген.

Үстүнде айыткан тарылга шөлдеринге тарып турган тараа болгаш ногаа культураларын эрткен чылдарда ажаалга доозулгуже чедир мал чип келген. Ындыг болза-даа колхоз баштаар черинге, суму Совединге болгаш колхозчуларга амдыгаа чедир кеземче белбаан.

Колхозчу ажыл-ишчилерниң күжүн үндүрүп тургаш кылып каан колхозтуң ниити херенгизи болур тарааны болгаш ногааны камгалап алыр дээш эштер Шаравии биле Дондуп-оол тарылга шөлүн кажаалаар талазы-биле дарый хемчег алыр херек.

К. ОНГА.

Ыяш кезерин чурумчудар

Ыяшты кезерде ыяш кезериниң доктаатынган корум-чурумун барымдалаар ужурлуг. Ындыг турбуже, Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг хоорайның чоогунда чыжыргана, чодураа болгаш өске-даа катчимистиг ыяштарны хоорайның чурттакчылары кайы хамаан чок кезип үрегдеп турар. Бо дугайында хоорай Соведи болгаш ыяш ажыл-агый черинден кандыг-даа хемчег албайн турар.

Тель-Ыяш ээминден тудугга болгаш оттуларынга хереглээр ыяш кезип белеткеп турар район организациялары, колхоз ыяшты чурум ёзугаар кезип албайн, ыяштың чоон унундан 6 метр хирени кезип алгаш тежүн, чиңге бажын, будуктарын ажыглавайн черге каап тар чоруктар чаңчыл болган. Ол чорук өрт айыылын болдуруп, арга-арыгны озаңналдырып, дыка улуг девискээрлерниң ыяжын чыл бүрү өрт айыылынга таварыштырып турар.

Күрүне байлаа—арга-ыяшты чөп ажыглаар дугайында районнуң ыяш ажыл-агый чери шыңгыы контрольду тургузуп, ыяжын кезип турар черлерни чурум ёзугаар аштадыр талазы-биле хүн-бүрүнүң ажылын чорудар херек.

В. САНЧАЙ-ООЛ.

„ШЫННЫҢ“ МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

Өвүр районнуң Саглы суму Соведи чамдык ада-иелерниң уругларының санын өстүрүп алгаш, шын эвес документилерни тургузуп, хөй уруглуг дээш күрүне дузаламчызын оларга тыпсып турганының дугайын кодээ бижикчи «Шын» солун редакциязынга бижээн. Ук материалдың изи-биле хыналда чорударын Өвүр райкүүскомунга редакция медээлээн.

Хыналда чорударга чагаада айыткан фактылар шын болган. Шын эвес документилер тургузуп турганы дээш, суму Совединиң даргазы эш Агбаанга, суму Совединиң секретары эш Чинхувага харысалга хүлээткен деп, райкүүскомнуң секретары эш Д. Шагдыр редакцияга дыңнаткан.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

„Хааглыг магазин“

Мындыг эге-биле Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунда магазин эргелекчизи Идам-Сюрюңнүң багай ажылдап, магазинниң үргүлчү хааглыг турарын шүгүмчүлээн корреспонденция бо чылдың июнь 18-те үнген № 122 (3316) «Шынга» парлатынган.

Барыын-Хемчик райпозунуң баштаар чериниң редакцияга дыңнатканы болза, Идам-Сюрюң үргүлчү арагалап, часкы хову ажылының үезинде магазинниң үр үе иштинде хааглыг тургусканы хыналдадан илерээн. Идам-Сюрюңнү ажылындан үндүргеш, ооң кылган самчыгдалының талазы-биле материалдарны судта киирген.

Куш ажылын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер

СЭКП ТК-ның январь Пленуму колхозтарга болгаш совхозтарга куштуң баш санын дыка көвүдедир сорулганы салган. Ындыг болза-даа, куш ажылын хөгжүдеринге калбак аргалар турбужежок ол чамдык черлерде ам-даа кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бедик орулгалыг болгаш бараанныг адыры кылдыр ыракта-ла хуулбайн турар. Ооң кол чылдагааны бар турар куш ажылының фермаларының бодунуң хемчээлиниң талазы-биле дыка үүрмек болуп турары-биле тайылбырлатынар, а ооң ужурунда оларның экономика талазы-биле ажыктыг чоруу бедик эвес. Колхозтарның хөй-хөй удуртукчулары куш ажылы ажык чок дээр чергелиг хоозун бодалга чылдактанып алгаш, куш кажааларын тударын херекке ап көрбейн, улуг куштарны болгаш оларның оолдарын таарыштынмаан кажааларга тургузуп, четчир санныг чемнерни тускайлап бербейн турар. Хөй-хөй фермалар орулгалыг болурунуң орнунга харын каражалыг болур чорукка таваржып турар. Ооң ужурунда СЭКП ТК-ның январь Пленуму болдунар черлерге куштуң болбаазырангай ажаалда азыралының методтарын боттандырбышаан, куш ажылының эң улуг фермаларын тургузарын сүмелээн.

Чурттуң мурнакчы колхозтары партияның айтыышкыннарын күүсетпишаан, дыка улуг чедиишкиннерни ам безин чедип апкан. Маңаа Ставрополь крайның Ново-Александровск районнуң Сталин аттыг колхозу чижек болур. Бо чылын колхозтуң куш фермазының 20 муң төрүүр куштарны болбаазырангай арга-биле ажаап, азыраар кажааның баштайгы корпузун ажыглалга киирген. Чылдың төнчүзүнге чедир база ындыг корпусту, а ол ышкаш куштарны өстүрер болгаш семиртир азыраар кажаажыгаштарлыг, иштинге 70 муң баш куш оолдары кирер корпусту тудуп доозар. Чылдың дургузунда ай бүрүзүнде куш фабриказы 28—30 муң куш оолдарын хүлээп алыр. Оларны 2 айга чедир клеткалыг кажаажыгаштарга, ооң даразында 5 айга чедир чайгы лагерь бажыңчыгаштарга, а кыжын аңаа куш кажааларынга өстүрүп доруктурар.

Куш фабриказынга январь айда куштуң продуктулуу төрүүр куш бүрүзүнден 13,6 чуурга болган; Глебовский куш фабриказындан эккелген төрүүр дагаа бүрүзү февраль айда ортумаа-биле 16,7 чуургаларны берген, а кажаажыгаштарга база катап киирген (тодаргайлаарга семиртилгеден кажаажыгаштарже шилчиткен) төрүүр дагаа бүрүзү 16 чуурганы берген. Ындыг болза-даа шак мындыг үеде төрүүр дагааларны кажаажыгаштарже шилчиткен чорук айыылдыг базым болган деп чүвени демдеглезе чогуур, чүге дээрге куштарның дүгү дүжүп, кежи тазара берип болур, а ол чорук оларның продуктулуунга таарымча чок салдарны чедирер чадавас. Херек кырында ындыг таварылга ийиги бригадага болган, чүл дизе чуургаларны берип эгелээн дагааларны кажаажыгаштарже шилчидип каарга, оларның дүгү дүжүп, кежи тазара бергилээн, ынчангаш хөй-хөй дагаалар төрүүрүн шуут соксаткан турган. Ынчалза-даа чемгерилгени экижиткениниң ачызында ол бөлүктүң төрүүр дагаа бүрүзүнден февраль айда 9 чуургаларны алыр аргалыг болган.

Колхозчу куш ажаакчылары чаш дагааларны чүгле 140 хонук турунда кажаажыгаштарже шилчидер болза, чогуур дээрзинге бүзүрээннер.

Март айның баштайгы хүннеринде куш фермазында 18 муң төрүүр дагаалардан хүн бүрүде 10,5 муң чедир чуургаларны чыып ап турган.

Ам колхоз куш ажылының инкубатор станциязындан дагаа оолдарын хүлээп ап турар. Өстүрүп доруктурган дагаа оолдары ооң соонда куштуң ажаалда азыралының болбаазырангай арга-биле чорудуп турар фермада дагааларны четчелээринге болгаш ону улам ыңай калбартырынга кирер. Бүгү чылдың дургузунда артель өстүрүп доруктурары-биле 160 муң ажыг дагаа оолдарын алыр.

Куштуң ажаалда азыралынга кажаажыгаштарны ажыглаар чорук чүгле үрежилгелиг эвес, харын эъткир дагаа оолдарын алыр арганы улуу-биле калбартып, оларны бүгү чылдың дургузунда өстүрүп доруктурарынга дөгүм болуп турар.

Эрткен чылын Бүгү-эвилелдиң кодээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчилериниң — мурнакчы куш фабрикаларының болгаш колхозтарның үлегери-биле дагаа оолдарын өстүрүп доруктурарының бо аргазын Украинаның хөй-хөй колхозтарынга калбаа-биле нептереткен. Ам-даа четчир санныг билиглер чок турбужежок, баштайгы дуржулга ам безин эки талалыг түңнелдерни чер болганга берген. Чижээлээрге, Николаевск областың Широколановский районунуң Калинин аттыг колхозунда куш ажаакчызы Л. Г. Волощук 3020 дагаа оолдарын бир айга чедир өстүрүп доруктурган болгаш оларның 96,8 хуузун менди камгалап алган.

Николаевск обласка эрткен чылын куштарны кажаажыгаштарга өстүрүп доруктурарын бүгү 92 колхозтар чедиишкинниг боттандырганнар. Баштанский районнуң үш неделяның дургузунда 2 муң дагаа оолдарын 100 хуу менди камгалап алган Киров аттыг колхозу ышкаш шак ындыг колхозтарны демдеглезе чогуур. Ооң-биле бир дөмей түңнелдер Свердлов аттыг (Еланецкий район), Сталин аттыг болгаш Шевченко аттыг (Веселиновский район) колхозтарга алдынган.

Кировоград областың колхозтарының санааның ёзугаар алырга, дагаа оолдарын кажаажыгаштарга 30 хонук чедир клеткалыг кажаага өстүрүп доруктурганда ооң баш санын камгалап алдынганы 92,6 хуу, а дагаа оолдарының аңаа кажааларынга өстүрүп доруктурганда — 87,1 хуу болган.

Житомир областың Бердичевский районунуң «Новый шлях» болгаш «Шлях коммунизма» деп колхозтарынга клеткалыг кажаажыгаштарга индюк куштуң оолдарын 24 хонук чедир өстүрүп доруктуруп турган. «Новый шлях» колхозта куш ажаакчызы М. Лещенко индюк оолдарының 94,9 хуузун, а «Шлях коммунизма» колхозта куш ажаакчызы Я. Коломиец — 92,5 хуузун камгалап алган.

Колхозтарга дагаа оолдарын клеткалыг кажаажыгаштарга 45—60 хонук чедир өстүрүп доруктурарын организастаарынга чүү чүве негеттинип турарыл? Ол дугайында хамыктың мурнунда чогуур кажааларны тудар ийикпе азы таарыштырып алыр херек. Олар чылыг болгаш печкаларлыг болур ужурлуг. Баштайгы хүннерде кажаажыгаштарның иштинге температураны 29—30 градус чылыг тургузар. Дагаа оолдары өй-тавында өзүп, хөгжээн турар телээде, кажааның иштинге четчир чырык херек. Соңгаларының шөлүнүң дөрбелчин метр бүрүзү шаланың 8 дөрбелчин метринге онаашкан турар ужурлуг. Кажааның чаягаар чырыындан аңгыда ылангыя дагаа оолдарын бүдүн чылдың дургузунда өстүрүп доруктурар үезинде электри чырыткызының бар болуру эргежок чугула. Үстүкү кош соңгаларны азы агаар тыртар хоорзаны дамчыштыр кажааны вентилястаар.

Дагаа оолдарын өстүрүп доруктурарынга оларның назынының аайы-биле аңгы-аңгы тургузар тус-тус кажаажыгаштарны кылып алыр болгаш оларга чогуур назылыг куш оолдарын доктаатынган хуусаа иштинде, чижээлээрге, 30—40 хонукка чедир тургузар. Кажаажыгаштарны ыяш-биле азы демир-биле кылып ап болур, ындыг болза-даа оларның дерилгези (хана-карактары, чемгерилге, суггарылганың савалары болгаш өскелер-даа) чүгле чогуур назылыг дагаа оолдарынга таарыштынган болур ужурлуг.

Бо чылын Киев заводунда ийи хевирлиг болбаазырангай кажаажыгаштарны бүдүрүп үндүрерин эгелээн. Ооң бирги хевирин бичии назылыг дагаа оолдарын өстүрүп доруктурарынга таарыштыр кылган. Ындыг кажаа 10 клеткалардан тургустунган. Оларның үстүкү алды кажаажыгаштарны 1-ден 20 хонук чедир назылыг 180 дагаа оолдарын (кажаажыгаш бүрүзүнге 30 дагаа оглу турар) өстүрүп доруктурарынга хереглээр. 20 хонук эрткен соонда дагаа оолдарын (ажылдың хемчээлдери улуг эвес болур үезинде) өстүрүп доруктурары-биле (20-ден 40 хонук чедир) моон өске бүгү кажаажыгаштарга тургузар. Ындыг болганда кажаажыгаш бүрүзүнге эң хөй дизе-ле 17—18 баш дагаа оолдары турар аппарадыр. Ажылдың хемчээлдери улуг болган үезинде кажаа бүрүзүн 1-ден 20 хонук чедир азы 20-ден 40 хонук чедир назылыг дагаа оолдарын өстүрүп доруктурарынга бүрүнү-биле ажыглап болур.

Дагаа оолдарын 40 хонук болган соонда өстүрүп доруктурарынга ооң өске хевириниң кажаажыгаштарын ажыглаар. Олар дагаа оолдарын 60 хонук чедир өстүрүп доруктурар арганы берип турар, ооң даразында иштики дерилгезин солааның соонда (хана-карактыг шалаларын болгаш мурнуу талакы эжиктерин) оларга 80—90 хонук чедир назылыг дагаа оолдарын тургузар. Кажаажыгаштарның ындыг хевириниң бирги назынның дагаа оолдарының кажаажыгажының бир колонказынга ийиги назынның дагаа оолдарының кажаажыгажының ийи колонказы дең турар кылдыр тудуп алыр.

Кажаажыгаштарның тургузуунуң бөдүүнү болгаш аңаа турар куштарның өзүп доруканы-биле холбаштыр кажаажыгаштарның солуур ужурлуг кезектерин бот-боттары-биле солуштуруп болур аргалыы дагаа оолдарының өстүрүп доруктурарының бот-үнезин чиңгедип турар. Кажаажыгаштарның артык шинээзинге оларның ажыл-агыйының янзы-бүрү байдалдарынга база ажыглап болур аргалыын хамаарыштырза чогуур.

Ындыг хевириниң батарейлиг кажаажыгаштарын эң чоокку үеде куш ажылының инкубатор станциялары ап эгелээр болгаш оларга бо чылын безин дагаа оолдары өстүрүп доруктурарын болгаш семиртилгезин чорудкан турар.

Сорулга чүдел дизе, куштарны кажаажыгаштарга өстүрүп доруктурары куш ажылын болбаазырангай ёзу-биле чорударының депшилгелиг болгаш бадыткатынган методу болур телээде, ону колхозтарның болгаш совхозтарның практиказынга калбаа-биле нептередиринде болур. Ындыг болза-даа, куштарны кажаажыгаштарга өстүрүп доруктурары болгаш ажаап азыраары куш ажылын болбаазырангай ёзу-биле чорударының карачаңгыс хевири ол болур эвес деп билзе чогуур. Ындыг болза-даа бо маңаа хамаарышпас өске темадыр.

Куш кажааларын тудуп алыр чорук база-ла бирги чергениң эң чугула ажыл-херээ. Ам Москваның чоогунда «Арженка» совхозта болгаш Владимир Ильич аттыг колхозта куш кажааларының элээн каш хевирлериниң бүдүрүлге шенелдезин чорудунуп турар.

Куш ажылын хөгжүдеринге чем сугуру шиитпирлиг рольдуг. Маңаа Черкасск областың «Большевик» колхозунуң куш ажаакчызы П. Грозов дагааларны канчаар чемгерип тударын чижек кылдыр ап көрээлиңер. Мында баш бүрүзү-ле 170 чуургаларны берип турар төрүүр дагааларга хүн бүрүде кукурузаны, арбайны, чиңгетарааны, аъш-чемге хереглевес кызылтасты, ооң шишкиндизин база бир дагаага-ла 15—20 грамм хүлгеш аът эъдин берип турар. Эъттиг кара мүңге картофельди чымчадыр хайындыргаш, ооң соонда ону хоюдур чуургаш чиңгетараа кудуруун болгаш жмыхты аңаа холааш шыгы-биле дагаалар чемгерер. Ол холускаага трикальций-фосфатты немээр. Оон аңгыда дагаалар үнүп келген тарааны, кызыл морковьту, чем свеклазын, боондак люцернаны база чип турар. Чем холусказынга тыртырган сүттү үргүлчү берип турар. Чемгерилгениң чамдык саваларынга бижиир чугайны, эргиде өжүртүнгеш чугайны, сугнуң хоюг эвес элезинин салып каар. Суггарылга саваларынга сүт үргүлчү турар. Чазын куштар оон артык экижиткен чем холуксаазын ап турар: чемнерниң болгаш жмыхтың санын көвүдедип, люцернаны болгаш шагар отту чииринин шаа-биле берип турар. Бо куш фермазында дагаа оолдарын элбекшилдиг болгаш янзы-бүрү чемнер-биле база чемгерип турар: үстүнде айыткан чемнерден аңгыда баштай кадыр хайындырган чуургаларны, соктаан чиңгетарааны, хоюдур чуурган суланы, чочактарааны, арбайны болгаш кызылтасты, творогту болгаш янзы-бүрү ногаан чемнерни база берип турар. Бо бүгү дагаа оолдарын чедиишкинниг өстүрүп доруктурарынга байдалдарны тургузуп турар. Эрткен чылын куш фермазы 250 муң ажыг рубльдиң орулгазын берген.

Сөөлгү үеде куш ажылынга антибиотикаларны: техниктиг пенициллиннерни болгаш биомициннерни калбаа-биле ажыглап турар. 30 хонук чеде берген дагаа оолдарынга бээр чем холуксаазының бүрүзүнге 10—24 миллиграмм техниктиг пенициллинни немээр чорук оларның өзүлдезинге болгаш оларны камгалап алырынга дузалап турар деп чүвени хоранныг мөөгүлерни шинчилеп көөр талазы-биле Бүгү-эвилелдиң лабораториязының дуржулгалары көргүскен.

Куш ажылында боттандырып турар болгаш кодээ ажыл-агыйның бо чугула адырынга бодун шуут бадыткаткан ажылдың чаа депшилгелиг кол-кол аргалары мындыг-дыр. Оларны колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезинге калбаа-биле нептередир чорук дагаа оолдарының баш санын максималдыг камгалап алырын хандырарынга болгаш куш ажылының фермаларының продуктулуун шыңгыы бедидеринге дузалаар.

Зоотехник Г. КОЛОБОВ.

ЮФУР-нуң Президентизиниң болгаш Индияның Премьер-Министриниң кады кылган Декларациязы

БЕЛГРАД, июль 8. (СЭТА). Доозулган чугаалажышкыннарның сөөлүнде ЮФУР-нуң Президентизи Иосип Броз-Тито болгаш Индияның Премьер-Министри Джавахарлал Неру кады кылган Декларациязынга ат салганнар, ында чугаалап турары болза:

Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының Президентизи Иосип Броз-Титонуң 1954 чылдың декабрьда Индияга бараалгал болдуруп чоразынга харыы кылдыр Индия Республиканың Премьер-Министри Джавахарлал Неру июнь 30-дең июль 7-ге чедир үениң иштинде Югославияның Федеративтиг Улус Республиказынга албан ёзугаар бараалгап чораан.

Бараалгал аалдаашкынның үезинде Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының Президентизи болгаш Индия Республиканың Премьер-Министри чугаалажышкыннар кылган. Чугаалажышкыннар чоруп турда улустар аразының байдалының нити хөгжүлдезиниң дугайында-даа, ийи чурттарның аразында харылзааларның дугайында-даа санал-оналды калбаа-биле солушкан. Чүректиң ханызындан бүзүрежир байдалга болуп эрткең ол чугаалажышкыннар болза, бүгүле чугаалашкан айтырыгларга үзел-бодалдарның бир дөмейин көргүскен.

Декларацияда оон ыңай чугаалап турары болза, «чогумчалыг хөгжүлдени бергедедип турар чүткүлдер бар турзажок улустар аразының нити байдалы сөөлгү үеде экижээн, улустар аразының айтырыгларын чугаалажышкыннарның болгаш улустар аразының дугуржулгазының аргазы-биле шиитпирлээринче чүткүл күштелип турар, ол чоруктар чамдык чугула түңнелдерни берген деп чүвени Республиканың Президентизи болгаш Премьер-Министр демдеглээннер. Ол чүткүлдер Азия болгаш Африка чурттарының Бандунгка болган конференциязынга, австри күрүне керээзинге ат салганынга, чепсегленишкиниң дүжүрер дугайында айтырыгның талазы-биле үзел-бодалдарның элээн чоокшулажышкынынга, Белградка болган югослав-совет чугаалажышкыннарның болгаш Москвага болган индий-совет чугаалажышкыннарның чорудулгазынга, а ол ышкаш КНО-нуң он чыл болганын холбаштыр Сан-Францискога болган байырлал сессиязынга илерээн. Францияның, Англияның, ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың чазактар баштыңнарының ам болур ужуражышкыны шак-ла ындыг янзылыг болур болгаш улустар аразының байдалын экижидериниң херээнге чаа салышкынны кылыр дээрзинге чугула ынаныш бар болуп турар».

Декларацияда айтып турары болза: «Улустар аразының харылзааларынга улам-на бүзүрежириниң болгаш кады ажылдажырының байдалын тургузар чорук улустар аразының шиитпирлетинмээн айтырыгларын боттуг шиитпирлээриниң болгаш делегейге айыыл чок чорукту тургузарының улам-на калбак болдунар аргаларын хандырар. Улустар аразының ажыктыг контролю турда чепсегленишкинни дүжүрер болгаш атомнуг чепсекти хоругдаар дугайында айтырыг онза ужур-дузалыг болуп турар. Улустар аразының калбак кады ажылдажылгазының аргазы-биле атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының талазынга элээн түңнелдерни чедип ап болур болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының айтырыгларын дугайты Женевага ам болур конференция бо-даа талазы-биле улуг ужур-дузалыг болур.

Кошкак хөгжүлделиг чурттарны хөгжүдериниң айтырыы болза, кошкак хөгжүлделиг чурттарның боттарының-даа эрге-ажыктарынга, улустар аразының нити экономиказының болгаш бүгү делегейде тайбыңның-даа эрге-ажыктарынга кайгамчык улуг ужур-дузалыг болур, ынчангаш ол айтырыг улустар аразының кады ажылдажылгазының аргазы-биле чорүтунар тодаргай болгаш ажыктыг хемчеглерни негеп турар. Ол-даа, улустар аразының шиитпирлетинмейн арткан өске-даа бүгү айтырыгларын шиитпирлээринге кандыг-даа чедишкин улустар аразының байдалын экижидериниң чорудулгазын чиигедир. Герман айтырыг болгаш Тайвань дугайында айтырыг ылангыя онза ужур-дузалыг, оларны тайбың шиитпирлээри бүгү делегейде тайбынга ынакшылдыг хөгжүлдеге болгаш кады ажылдажылгага болдунар чаа-чаа аргаларны тургузар.

Улустар аразының экижип турар байдалдары ол-ла үеде улустар аразының амыдыралынга КНО-нуң ролюн күштелдиреринге болдунар арганы берип турар. КНО ындыг рольду чедишкиннинг ойназын дээш, хамыктың мурнунда, КНО-га төлээлетиришкин талазы-биле Кыдат Улус Республиканың дүрүм ёзугаар эргелерин хүлээп, ол организацияның кежигүннеринге КНО Уставының негелделеринге дүгжүп турар бүгү күрүнелерни хүлээп ап тургаш, КНО-ну бүгү талалыг болдурары эргежок чугула.

Боттарының чурттарының аразында политиктиг кады ажылдажылганың хөгжүп турарынга Республиканың Президентизи болгаш Премьер-Министр сеткил ханганын илергейлеп тур. Боттарының кады кылган баштайгы медеглелинде илергейлетинген, улустар аразының кады ажылдажылгазының болгаш идепкейлиг тайбың кожа-хелбээ дөгүннээшкининиң принциптерин боттарының харылзааларынга удуртулга болдургаш, Индия база Югославия кайы-кайызының чоокшулажырын чедип алгаң болгаш боттарының улустарының сеткил-сорууң илергейлеп турар найыралдыг чыыг харылзааларны тургусканнар. Республиканың Президентизи болгаш Премьер-Министр өйү келген политиктиг айтырыгларның талазы-биле санал оналдарың үе-үеде солчуруп ийи чурттарның аразында тургустунган найырал ёзугаар чорудар күзелдиг илергейлээннер.

Республиканың Президентизи болгаш Премьер-Министр ийи чурттарның аразында экономиктиг харылзааларны чугаалашкан болгаш барааннар солчулгазының хемчээли оларның аразында сырый харылзааларга ам-даа дүүшпейн турар деп түңнелди кылганнар. Садыг болгаш экономиктиг кады ажылдажылганы хөгжүдер төлээде, экономика-биле кайы-кайызының эң эки таныжары эргежок чугула. Ол сорулгалар-биле **талалар экономиктиг** төлээлекчилерни эң дүрген солчур дугайында дугуржуушкунну чедип алганнар, ол төлээлекчилер экономиктиг кады ажылдажылганың канчаар болдунар аргаларын тодарадыр болгаш ооң тодаргай хемчеглериң база хевирлерин саналдап киирер. Эртемниң болгаш техниканың талазынга кады ажылдажылганы ийи чурттарның аразынга хөгжүдер дугайын олар база дугуржуп алганнар.

Ийи чурттарның культурлуг байлак эртинези культурлуг кады ажылдажылгага болдунар калбак аргаларны хандырар дээрзин Республиканың Президентизи болгаш Премьер-Министр дугурушканнар. Ол кады ажылдажылга чаагайы-биле хөгжүп турар болгаш кайы-кайызын таныжарынга база чоокшулажырынга дөгүм болур. Олар болза, оларның чурттары культурлуг кады ажылдажылганың янзы-бүрү хевирлерин хөгжүдер дээш бүгү-ле болдунар күженишкиннерни кылыр дээр дугайын дугурушканнар.

Индияның Премьер-Министри Дж. Неруның Италияда чоруп турары

РИМ. Итали парлалганың дыңнадып турарын ёзугаар алырга, июль 6-да Италияның Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Сеньи ам туская бараалгаашкын-биле Италияда чоруп турар Индияның Премьер-Министри Дж. Неруну хүлээп алган. Туская дыңнадыгда айтып турарын ёзугаар алырга, Сеньи биле Неру ийи чурттарның аразында харылзааларже онза кичээнгейни углап, амгы үениң бүгү делегей байдалының улам-на чугула айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарны солушканнар.

(СЭТА).

КУР-нуң чазаа биле ВДР-ниң чазааның кады кылган дыңнадыынга аттар салганы

ПЕКИН. Пекин радиозунуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, президент Хо Ши Минге баштаткан ВДР-ниң чазак төлээлериниң Кыдат Улус Республикага келгениниң үезинде Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлери биле Вьетнам Демократтыг Республиканың чазак төлээлериниң аразынга июнь 27-ден эгелээш июль 7-ге чедир чугаалажышкыннар чорутунган, ол чугаалажышкыннар июль 7-де кады кылган дыңнадыгга аттар салдынганы-биле доозулган.

Дыңнадыгга аттар салганнар болза ВДР-ниң чазааның мурнундан ВДР-ниң президентизи болгаш премьер-министри Хо Ши Мин база КУР-нуң чазааның мурнундан КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лай.

(СЭТА).

ВДР-ниң чазак төлээлериниң Кыдаттан үнүпкени

ПЕКИН. Кыдатка чоруп турган Вьетнам Демократтыг Республиканың президентизи Хо Ши Мин болгаш ВДР-ниң чазак төлээлериниң кежигүннери июль 8-те Пекинден Совет Эвилелинче Улан-Батор таварты ужудуп чорупканнар.

КУР-нуң болгаш ВДР-ниң күрүне туктары-биле шиметтинген Пекинниң аэродромунга президент Хо Ши Минни болгаш ВДР-ниң чазак төлээлериниң кежигүннерин Кыдат Улус Республиканың даргазының оралакчызы Чжу Дэ, Улус төлээлекчилериниң бүгү-кыдат хуралының доктаамал комитединиң даргазы болгаш ККП-ның ТК-зының секретары Лю Шао-ци, КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лай, Улус төлээлекчилериниң бүгү кыдат хуралының доктаамал комитединиң даргазының оралакчылары Линь Бо-цюй, Сун Цин-лин, Го Мо-жо, Ли Вэй-хань, Чэнь Шу-тун, Күрүне Чөвүлелиниң премьериниң оралакчылары Чэнь Юнь, Пын Дэ-Хуай, Чэнь И, Уланьфу, Ли Фу-чунь, Ли Сянь-нянь, министрлер, ККП-ның ТК-зының Политбюро кежигүнү Дэн Сяо-пин, гоминданның революстуг комитединиң даргазы Ли Дзи-Шэнь, Кыдаттың демократтыг эвилелиниң даргазының хүлээлгезин күүседип турар Шэнь Цзюнь-жу, Даштыкы херектер министриниң оралакчылары Чжан Вэнь-тянь, Ван Язя-сян, Чжан Хань-фу, Цзи Пын-фэй, кыдаттың хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери, Пекин хоорайның Улус комитединиң даргазы Пын Чжэнь олар үдээннер.

ВДР-ниң чазак төлээлерин ол ышкаш ССРЭ-ниң КУР-да херектеринге түр бүзүреткен Я. М. Ломакин болгаш совет элчин чериниң ажылдакчылары, чамдык даштыкы чурттарның Пекинде турар элчин болгаш төлээ черлериниң баштыңнары база үдээннер.

ВДР-ниң чазак төлээлерин үдеп турар үеде аэродромга хүндүлүг таңныылды чыскааган болгаш ВДР-ниң база КУР-нуң күрүне гимнилерин ырладып күүсеткен. Пекинниң шагы-биле эртенгиниң 7 шакта президент Хо Ши Мин болгаш ВДР-ниң чазак төлээлериниң кежигүннери олурган самолёт Пекин аэродромундан ужуп үнүпкен болгаш Моол Арат Республиканың найыслалы Улан-Баторже углай чорупкан. ВДР-ниң чазак төлээлерин КУР-да совет элчин чериниң чөвүлекчизи Т. Ф. Скворцов болгаш МАР-ның ВДР-де элчини Б. Очирбат олар үдеп чорупканнар.

(СЭТА).

ВДР-ниң чазак төлээлериниң Улан-Баторда келгени

УЛАН-БАТОР, июль 8. (СЭТА). Бөгүн Улан-Баторга Совет Эвилелинче бар чыдар президент Хо Ши Минге баштаткан Вьетнам Демократтыг Республиканың чазак төлээлери чедип келгеннер. Улан-Баторнуң аэродромунга төлээлерни Моол Арат Республиканың премьер-министри Ю. Цеденбал, Улустуң улуг хуралының Президиумунуң даргазы Ж. Самбу, Моолдуң Араттың-революстуг партиязының ТК-зының бирги секретары Д. Дамба, МАРП-ның ТК-зының секретары Лхамосурун, премьер-министрниң оралакчылары Лубсан болгаш Майдар, министрлер, хөй-ниитиниң болгаш парлалганың төлээлекчилери уткааннар. Вьетнам Демократтыг Республиканың чазак төлээлерин ол ышкаш ССРЭ-ниң МАР-да түр бүзүреткени С. С. Дашьян, КУР-нуң, КУДР-нуң болгаш ВДР-ниң Моол Арат Республикада элчиннери болгаш айытынган элчин черлериниң харыысалгалыг ажылдакчылары база уткааннар. Вьетнам Демократтыг Республиканың чазак төлээлерин уткууру-биле хүндүлүг таңныылды чыскааган болгаш МАР-ның база ВДР-ниң күрүне гимнилерин ырладып күүсеткен.

МАР-га Вьетнам Демократтыг Республиканың чазак төлээлериниң келгенин холбаштыр Улан-Баторга ажылчы чоннарның митингизи болган. Ук митингиге МАР-ның премьер-министри Цеденбал байыр чедирип чүве чугаалаан. Митингиге ВДР-ниң президентизи Хо Ши Мин харыы сөс чугаалаан.

Кежээ Ю. Цеденбал Вьетнам Демократтыг Республиканың чазак төлээлеринге аалдар кылдыр хүлээп алышкын тургускан.

Барыын талакы күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң ам болур деп турар чөвүлел хуралы

ЛОНДОН. Барыын талакы үш улуг күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң чаңгыс хүн болур чөвүлел хуралы июль 15-те болурун даштыкы херектерниң англи министерствозунуң төлээлекчизиниң медеглээнин Рейтер агентилелиниң корреспондентизи дыңнаткан. Дөрт улуг күрүнелерниң чазак баштыңнарының Женевага болур чөвүлел хуралынга холбаштыр барыын талакы үш улуг күрүнелерниң политиказын ол чөвүлел хуралга каттыштырар бодап турар.

(СЭТА).

Ажы-төлдү камгалаар талазы-биле иелерниң Бүгү-делегей конгрезиниң ажыттынганы

ЛОЗАННА, (СЭТА-ның туская корр.). Швейцарияның эң-не уран-чурумалдыг хоорайларының бирээзи Лозаннада июль 7-де, чаа дайынның айыылындан ажы-төлдү камгалаар талазы-биле иелерниң Бүгү-делегей конгрези ажыттынган.

Ук конгрессти херээженнерниң Бүгү-делегей демократтыг федерациязының инициативазын ёзугаар чыылдырган.

Конгрессте 70 ажыг чурттардан 1200 ажыг төлээлер олуржуп турар. Конгресстиң залында Индияның болгаш Кыдат Улус Республиканың, Совет Эвилелиниң болгаш Латин Америка чурттарының, Мурнуу-Африка Эвилелиниң болгаш Францияның, Алдын Эриктиң болгаш Ямайканың, АКШ-тың болгаш Мадагаскар ортулуктуң, Италияның болгаш Австралияның иелериниң чорутканнары... Герман Федералдыг Республиканың төлээлери 180 кижи, Францияның 125 кижи, Индияның 41 кижи, Бразилияның 40 кижи, Скандинав чурттарының 128 кижи болгаш оон-даа ыңай. «Тайбың, амыдырал-чуртталга, ажы-төл» деп бүгүдеге чоок болгаш эргим сөстер залга хөй-хөй дылдарга болгаш аялгаларга чаңгыланып турган.

Конгресстиң төлээлери—янзы-бүрү профессияларның, шажын-чүдүлгениң болгаш политиктиг үзелдерниң херээженнери. Оларның аразында парламентилерниң бүгү делегейге сураглыг кежигүннери, эртемденнер, уран-чүүлдүң ажылдакчылары, тайбың дээш демиседчилер.

Конгресстиң болуп турары «Контуар сюис» деп бажыңның кирер эжиниң аскынында холунда уруг туткан аныяк херээжен чураан кайгамчык улуг чурукту азып каан. Чепсегленишкиннерни дүжүрер болгаш улустар аразынга найырал дээш дайынга удур ажы-төлдү камгалаар дээш демиселче кыйгырып турар хөй санныг лозунгулар-биле конгресстиң залын шимээн. Лозунгуларның бирээзинде: «Ажы-төлге амыдыралды берип турар иелер ону камгалаарын күзеп турар!» деп бижээн.

Конгресс ол черниң шагы-биле 11 шакта ажыттынган.

Конгресстиң президиумунда Японияның, Францияның, Италияның, Совет Эвилелиниң, Чехословакияның болгаш өске-даа чурттарның иелериниң төлээлекчилери кирген. Францияның сураглыг хөй-ниити ажылдакчызы, тайбың дээш идепкейлиг демисекчи Эжени Коттонну конгресстиң даргазынга соңгуур дугайында саналды төлээлер диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Швейцар уругларның төлээлери конгресске изиг байыр чедирген.

Ооң соонда Эжени Коттон чүве чугаалаан.

«Боттарының ажы-төлүн дайындан камгалаар база чепсегленишкиннерни дүжүрер болгаш улустар аразынга найырал дээш демисежир дээш хөй нургулайында кончуг ырактан келген бүгү назыларның болгаш расаларның херээженнериниң бо ужуражышкынынга байыр чедирип тур мен — деп ол медеглээн. Ие ынакшылының бо ужуражышкынынга келир дээш херээженнер кандыг каража-когаралдарга болган чокла кандыг айыылдарга таварышпаан дээр!...»

Ооң соонда Эжени Коттон конгресстиң алганы хөй санныг байырлыг бижиктерни, ооң иштинде: Ирэн Жолио-Кюриден (Франция), О. Б. Лепешинскаядан (ССРЭ), Сун Цзин-линден (Кыдат), Амрит Каурдан (Индия) болгаш хөй-ниитиниң өске-даа көскү ажылдакчыларындан келген байырлыг бижиктерни номчаан.

Бельгияның хааны Елизавета бодунуң чорутган бижиинде иелерниң Бүгү-делегей конгрезин чыылдырган инициативага байыр чедирип, атомнуг дайын белеткелинге удурланып турарын илергейлээн.

Нью-Йорк чурттуг бөдүүн херээженниң чорутган бижиин Эжени Коттон номчаан, ында чугаалааны болза: «бүгү херээженнерниң, ылаңгыя иелерениң сеткил-сагыжы бүгү делегейге тайбыңны камгалаар дээш дайынга удур».

Делегейниң ийиги дайынының таварыштырганы үрегдээшкиннерниң болгаш каража-когаралдарның, он-он миллион өлгеннерниң, балыглатырганнарның болгаш бертинип-бежелгеннерниң дугайын бодунуң чугаазынга Эжени Коттон сагындырган. Чаа өлүм таварыштырар сокулажышкынны белеткеп турар күштер бөгүн бар дээрзин ол сагындырып чугаалаан. «Ооң ужурундан бистиң амыдыралывысты, бистиң ажы-төлдеривистиң амыдыралын хүндүлээр кылдыр албадаар дээш ие херээженнер мында чыылган бис... Бо конгресстиң кол сорулгазы болза, херээженнерни, бүгү кижи төрелгетенниң чартык кезии болуп турар бүгү херээженнерни улам сырый каттыштырар, оларны боттарының ажы-төлдерин камгалаар дээш демисежир тиилетирбес күш кылыр дээш каттыштырары болур» деп Эжени Коттон чугаалаан.

Конгресске чаңгыс аай саналды чогаадып кылырынче, ол саналды дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының ам болур чөвүлел хуралынга, а ол ышкаш бүгү парламентилерниң болгаш чазактарның сураанга чедиреринче төлээлерни Эжени Коттон кыйгырган.

ЛОЗАННА. Иелерниң Бүгү-делегей конгрезиниң кежээки хуралының эгезинде төлээлер конгресстиң мандат комиссиязын болгаш секретариатты бир үн-биле соңгаан.

1944 чылдың июньде гитлержилерниң шуут чок кылып узуткааны Орадур Сюр Глан деп француз хоорайжыгаштың таварылга болуп дириг арткан каш чурттакчыларының бирээзи дээрги Сенонну чугаазын конгресстиң киржикчилери улуг кичээнгей-биле дыңнаан. Хоорайның чонун узуткаан коргунчуг хүннүң дугайын чугаалааш, дээрги Сенон чаа дайынның айыылынга удур демиселге каттыжарынче иелерни кыйгырган. «Бистиң күжүвүс—бүгү делегейниң иелериниң күжү кайгамчык улуг. Дайын моон ыңай херек чок деп шупту кады медеглээли» деп ол чугаалаан.

Польша сеймниң депутады Алиса Мусалова польша херээженнерниң тайбың дээш демисежир деп чайгылыш чок тура-соруунуң дугайын чугаалаан. «Тайбың арга биле, чугаалажышкыннарның аргазы-биле шиитпирлеп болбас ындыг айтырыглар чок» деп Мусалова онзалап демдеглээн.

Бодунуң өг-бүлезиниң өлүмнүг салымының дугайын Ирен Черви (Италия) конгресстиң индиринден чугаалаан. Эрес-маадырлыг итали патриоттар —ашаам болгаш Черви аттыг чеди халышкылар фашизмге удур чепсектиг демиселге өлгеннер. Дайын чорудулгазында ол уругларын болгаш бодунуң чоок кижилерин ышкынган. Тайбыңның политиказын чорударын бүгү чазактардан негээринче конгрессти Черви кыйгырган. «Бүгү делегейниң иелери серемчилелдиг болуулуңар!» деп ол кыйгырган.

Холдарында янзы-бүрү өңнүг пестер туткулаан хөй төлээлер залга кестүп келген. Ол дээрге, Миланның, Флоренцияның, Неапольдуң, Болоньяның болгаш Италияның өске-даа хоорайларының иелери дайын үезинде өлген итали уругларның даңзызын улуг пестерге чорутканы ол тур. Итали херээженнериниң база бир өске төлээлери уругларның фотографиялардыг хөй-хөй альбомнарын конгресстиң президиумунга дамчыдып берген. Фото-чуруктарда парлатынган боттарының бичии уругларының амыдыралы болгаш аас-кежии дээш демисежир деп боттарының долу шиитпирлииниң демдээ кылдыр Италияның янзы-бүрү хоорайларындан болгаш суурларындан иелерниң ол альбомнарны чорутканы ол тур.

Иелерниң Бүгү-делегей конгрезиниң кежээки хуралынга Кыдат Улус Республиканың Корей Улус Демократтыг Республиканың, Румын Улус Республиканың, Австралияның төлээлери санал бергеннер.

Конгресстиң президиумунуң саналын ёзугаар, кадык камгалалының, чырыдышкынның, кижизидилгениң, культураның болгаш парлалганың, ажы-төл камгалалының айтырыгларының талазы-биле комиссияларны тургускан.

Кежээки хуралдың төнчүзүнде сураглыг турк шүлүкчү болгаш хөй-ниити ажылдакчызы Назым Хикметтиң чедирген байырын номчуурга, конгресстиң төлээлери диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

* * *

ЛОЗАННА. Иелерниң Бүгү-делегей конгрези ажылын үргүлчүлеп турар. Июль 8-тиң пленарлыг хуралын Бразилияның херээженнер федерациязының даргазы бразиль төлээ Бранка Фиальо ажыткан.

Иелерниң Бүгү-делегей конгрезиниң адрезинге янзы-бүрү чурттардан 2000 ажыг байырлыг бижиктер келгенин ол дыңнаткан.

«Бистиң оолдарывыстың тынын алыңар» деп америк организацияның комитединиң даргазы Флоренс Гаугилдиң чорутган бижиин конгресстиң төлээлери улуг кичээнгей-биле дыңнаан. «Корея дайынының үезинде аажок каражадап-когараан америк иелер бистер дайынга удур чепсегленишкиннерни дүжүрери болгаш улустар аразынга чөпшээрежилгени чедип алыры дээш, ажы-төлдү камгалаары дээш силерниң күженишкиниңерни канчаар үнелеп турарывысты силерге чугаалаарын күзеп тур бис... Бистиң ажы-төлдеривиске найыралдың болгаш тайбыңның идеалдарын чаңчыктырар дээш бүгү-ле болдунуп болгу дег чүүлдерни кылыр хүлээлгелиг бис» деп ол бижээн.

«Чикагонуң херээженнериниң тайбың дээш организациязындан», АКШ-тың сураглыг хөй-ниити ажылдакчызы Шарлотта Басстан, сураглыг америк чурукчу Анита Вилкокстан конгресс байырлыг бижиктерни алган.

Байырлыг бижиктерни номчааның соонда Чаа Зеландиядан дээрги Ли сөс алган.

Чаагай хүлээп алышкын дээш швейцар херээженнерге өөрүп четиргенин илередип, бо конгрессти чыылдырар деп саналдаан херээженнерниң Бүгү-делегей демократтыг федерациязының инициативазын бедик-биле үнелээш, дээрги Линиң чугаалааны болза: «Беш уругларның иези мен, ынчангаш тайбыңны күзеп турар мен, мээң уругларым азы өске-даа иелерниң уруглары дайын чижи болурун күзевейн турар мен. Ынчангаш Мурнуу-Чөөн Азияда болгаш Оожум океанның районунда мээң чазаамның каттыжып кирген хараадаңчыг шериг блоктарынга удур демисежип келген болгаш демисежип турар болганымда Бандунг конференциязының шиитпирлеринге байыр чедирип турар мен. Бистиң аныяктарывысты Кореяга барып дайылдажыры-биле чорудуп турган болгаш ам Малайяже чорудуп турар, а Чаа Зеландияның улузу Малайяның болгаш Кореяның улустары-биле найыралдажырын күзеп турар. Бистер болза, дайынче чүткүп турар күштерни болгаш тайбыңга үндезинни тургузуп турар күштерни херээжен кижи бүрүзү ылгап өөренип алган турарын күзээр ужурлуг бис. Чүгле дөрт күрүнелерниң ужуражышкыны дээш эвес, харын беш күрүнелерниң ужуражышкыны ооң соондарый дүрген-не болзун дээш бистер иелер каттыжар болгаш негээр ужурлуг бис».

Кыдат төлээлерниң удуртукчузу Кыдаттың кадык камгалал министри Ли Дэ-цюань кайгамчык өткүт чугаалаан.

«Дайын кандыг човулаң-хилинчекти таварыштырарын бистер кыдат иелер боттарывыстың хууда дуржулгавыстан экизи-биле билир бис деп ол чугаалаан. Аар-берге чылдарның дургузунда даштыкы агрессорларның холундан аажок улуг бергелерни болгаш хилинчек-човулаңны шыдажып эрткен бис. Ынчангаш дайынга удур бис, ынчангаш колония ёзузунга удур демисежип турар бис. Дайынның өлүмнүг хилинчээ база дагын болурун болдуруп болур бис бе? Дайын күзеп турар агрессорлар бистиң ажы-төлдеривисти узуткаан турарын болдуруп болур бис бе? Чок! Бистер болза, бистиң ажы-төлдеривисти камгалаар, тайбыңны камгалаар ужурлуг бис деп бүгү делегейде миллион-миллион иелерниң чүректеринден үнүп турар бистиң шиитпирлиг харыывыс ындыг. Бистер кыдат херээженнер тайбыңны камгалап турар болгаш бүгү чурттарның улустарының аразынга кайы-кайызын билчир чорукка болгаш найыралга идиг бээр дээш бүгү-ле болдунгу дег чүүлдерни кылыр бис.

Өске чурттардан хөй-хөй өңнүктерни бистиң чуртувуска келирин чалаан бис. Ол ышкаш бистиң хөй-хөй төлээлекчилеривис Европаның, Азияның болгаш Американың чурттарынга база чораан. Ол чорушкун кайы-кайызын билчир чорукту болгаш найыралды хөгжүдеринге дузалап турар».

Атомнуг дайынның белеткелинге удур Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыынга ат салбаан чаңгыс-даа ие КУР-да чок деп Ли Дэ-цюань дыңнаткан.

Сураглыг араб чогаалчы Иорданияда бичии уругларның чаагай чоруунуң айтырыгларының талазы-биле комитеттиң даргазы Абдул Маджит иордан херээженнерни ол черде дора көрүп турарының дугайын, ол чуртта бичии уругларның аар-берге байдалының дугайын чугаалаан.

Конгресс хуралының чапсарының соонда конгрессти совет херээженнерниң антифашистиг комитединиң даргазы Нина Попова даргалаан.

Иелерниң Бүгү-делегей конгрезиниң манифестизин, Каттышкан Нациялар Организациязынга конгресстиң кыйгырыын болгаш дөрт күрүнелерниң чазактарының баштыңнарынга чагааны ажылдап кылыр талазы-биле редакция комиссиязын тургускан.

Июль 8-те Бразилияның, Канаданың, Израильдиң, Финляндияның, Туништиң, Герман Демократтыг Республиканың болгаш өске-даа чурттарның төлээлери база санал берген.

Демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей федерациязындан Мари Морван конгресске байыр чедирген. Тайбыңның херээ тиилеп турзун дээш аныяктар боттарының бүгү күштерин салыр деп конгресстиң төлээлеринге ол бүзүреткен.

Конгресстиң ажылы үргүлчүлеп турар.

Мурнуу Вьетнамда байдал

НЬЮ-ЙОРК. Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Сайгондан дамчыдып турары болза, мурнуу Вьетнамга Камбоджа-биле кызыгаардан ырак эвесте «Чеди даглар» районунга болган кадыг-дошкун тулчуушкунуң соонда «Хоа-Хао» деп сектаның генерал Бакутка удуртурган шериглери Нго Динь Дьемниң бир батальонун ырадыр сывырган. Аар чидириглер кайы-даа талада бар болган.

(СЭТА).

Суд залындан

Бии-Хем районнуң улус суду бичии оглунуң азыралын төлээринден ойталап, бир чыл иштинде дезип, хөй-ниитиниң ажылын кылбайн үргүлчү арагалап, улус эттеп дургуннап чораан И. С. Тудвасевтиң херээн үзүп шииткен.

Хөй-ниитиниң чурумун үреп, оглунуң азыралын төлевейн турган Тудвасевти судтан бир чылда күш-ажыл лагеринге хоругдап шииткеш, 1500 рубльда харугда уруг азыралынга төлетирген.

И. ПЕТУХОВ.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин будумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң—3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кезээ ажы-агый килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтерияның—3—65.

ТС—02155. Культура эргелелиниң типографиязы